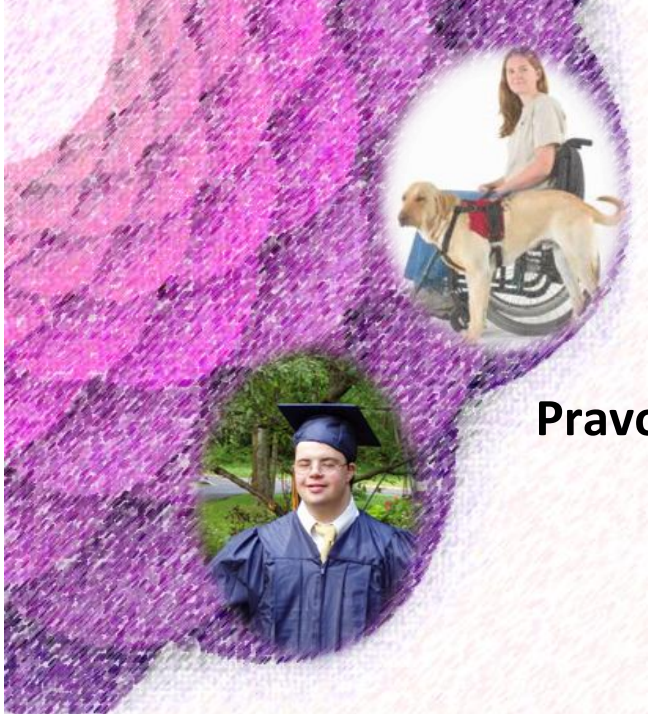

REPUBLIKA HRVATSKA
Pravobranitelj za osobe s invaliditetom

Izvješće o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom 2012.

SAŽETAK

Zagreb, ožujak, 2013.

RAZUMNA PRILAGODBA

ODLUČIVANJE UZ PODRŠKU

PODRŠKA ZA ŽIVOT U ZAJEDNICI

UNIVERZALNI DIZAJN

PRISTUPAČNOST

POTPORNE TEHNOLOGIJE

JEDNAKE MOGUĆNOSTI

SADRŽAJ

1. UVOD.....	5
1.1. PRIMJENA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM	6
2. POSTUPANJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM. 8	8
PRIKAZ POSTUPANJA U 2012. GODINI	8
3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM..10	10
3.1. PRISTUPAČNOST, STANOVANJE I MOBILNOST	10
3.2. SUDJELOVANJE U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU.....	15
3.3. SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE PO OSNOVI INVALIDITETA	15
3.4. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA OSOBA S INVALIDITETOM	16
3.5. ZDRAVLJE	17
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	17
3.6. ODGOJ I OBRAZOVANJE	20
3.6.1. CJELOŽIVOTNO UČENJE I PROFESIONALNA REHABILITACIJA	22
3.7. ZAPOŠLJAVANJE I RAD.....	22
3.8. MIROVINSKO OSIGURANJE	23
3.9. SOCIJALNA ZAŠTITA	24
3.9.1. SOCIJALNA SKRB	24
3.9.1. SKRBNIŠTVO.....	25
3.9.2. NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU.....	27
3.9.3. AUTIZAM	28
3.10. PRAVOSUĐE.....	29
ZATVORSKI SUSTAV.....	29
3.11. ŽENE S INVALIDITETOM.....	30
3.12. MEĐUNARODNA SURADNJA	31
3.13. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU	31
3.14. PODIZANJE RAZINE SVIJESTI	32
3.14.1. SUDJELOVANJE UREDA U MEDIJIMA	32
3.15. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM ...	33
4. OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA	34
5. ZAKLJUČAK.....	34
6. LITERATURA.....	36
7. PRILOZI	36

PREGLED KRATICA

Kratika	Naziv
OSI	Osoba/e s invaliditetom
POSI	Pravobranitelj/ica za osobe s invaliditetom
RH	Republika Hrvatska
NN	Narodne novine
CZSS	Centar za socijalnu skrb
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZMO	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje
HZJZ	Hrvatski zavod za javno zdravstvo
MSPM	Ministarstvo socijalne politike i mladih
MUP	Ministarstvo unutarnjih poslova
MVPEI	Ministarstvo vanjskih poslova i europskih integracija
MZOS	Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta
MZ	Ministarstvo zdravlja
MP	Ministarstvo pravosuđa
ODO	Općinsko državno odvjetništvo
DV	Dječji vrtić
OŠ	Osnovna škola
SŠ	Srednja škola
UNDP	Program Ujedinjenih naroda za razvoj
VE	Vijeće Europe
EU	Europska unija
EZ	Europska zajednica

1. UVOD

1. srpnja 2013. obilježiti će se pet godina od početka rada Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom. U prošlogodišnjem izvješću izvještavali smo o aktivnostima koje smo poduzimali kako bi se očuvala samostalnost Ureda kao nezavisne institucije za zaštitu ljudskih prava osoba s invaliditetom. Naime, Vlada RH vršila je pripreme da se u sklopu donošenja novog Zakona o pučkom pravobranitelju sve pravobraniteljske institucije spoje u jednu. Takav smo prijedlog ocijenili potpuno neprihvatljivim i velikim korakom unazad u dosegnutoj razini zaštite prava osoba s invaliditetom. Hrvatski sabor je 29. lipnja 2012. godine donio Zakon o pučkom pravobranitelju čiji su predlagači odustali od najavljenog pripajanja specijaliziranih pravobraniteljskih ureda pa je i Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom nastavio nezavisno i samostalno obavljati svoje zakonom predviđene dužnosti.

30. svibnja 2012. godine zastupnici u Hrvatskom saboru raspravljali su o Izvješću o radu Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2011. godinu. Prethodno su o Izvješću raspravljali saborski Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb, Odbor za rad i socijalno partnerstvo, Odbor za obitelj, mladež i sport, Odbor za ravnopravnost spolova te Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina kao i Vlada RH. Rasprava je zaključena 30. svibnja 2012. godine, a Izvješće je prihvaćeno na 4. sjednici Sabora 1. lipnja 2012. (jednoglasno, 125 glasova "za").

U ovom Izvješću prikazan je rad Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na zaštiti, praćenju i promicanju prava i interesa osoba s invaliditetom u RH u 2012. godini sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07). Iako svjesni važnosti rodne ravnopravnosti, zbog potrebe za sažetošću, imenice muškog roda u ovom Izvješću odnose se podjednako i na muški i na ženski spol. U razdoblju za koje se Izvještaj podnosi Ured je postupao u **1625** predmeta, inicijativa i savjetovanja u svrhu zaštite, praćenja i promicanja prava osoba s invaliditetom. Prema Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, u Hrvatskoj je s danom 17.01.2013. zabilježeno **520 437** osoba s invaliditetom (*Izvor: Hrvatski zavod za javno zdravstvo*).

U izvješću koje podnosimo za 2012. godinu, u odnosu na prošlo izvještajno razdoblje nije bilo većih promjena na području zaštite prava osoba s invaliditetom, odnosno nije došlo do promjene negativnih trendova na koje upozoravamo već niz godina. Iako se može činiti da su osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju ostale pošteđene krize uzrokovane daljnjim pogoršanjem gospodarske situacije zbog toga što nije bilo zadiranja u novčane naknade koje se ostvaruju s osnove invaliditeta, teškoće u vezi kojih su nam se javljali pokazati će da se teret teškog općeg stanja „prelomio i preko njihovih leđa“. U prilog činjenici da teška gospodarska situacija nije mimoišla ni osobe s invaliditetom govori i sve veći broj obraćanja osoba s invaliditetom koji ovrhama ostaju bez sredstava za život, a ionako mali broj zaposlenih osoba s invaliditetom smanjuje se kako raste brojka nezaposlenosti opće populacije. Dok s jedne strane očekujemo da osobe s invaliditetom budu aktivne i da se uključuju, sredstva namijenjena osnovnim preduvjetima uključivanja se smanjuju. Područje na kojem jest došlo do umanjivanja sredstava bilo je područje pružanja socijalnih usluga osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju kroz projekte i programe koje provode udruge osoba s invaliditetom. Kao što smo kontinuirano upozoravali Vladu, te usluge izravno doprinose sprječavanju institucionalizacije, utječu na zdravlje i kvalitetu života njih i njihovih obitelji, a država ih nije osigurala ni na koji drugi način. Stoga je 2012. godina obilježena velikim nezadovoljstvom udruga osoba s invaliditetom kojima su značajno smanjena sredstava za već ugovorene projekte i programe kao i protestnim akcijama roditelja djece s teškoćama u razvoju i samih osoba s invaliditetom prouzrokovanim nezadovoljstvom u ostvarivanju prava.

Gotovo da nije bilo pomaka u rješavanju gorućih pitanja koja ističemo od prvog izvješća kojeg smo podnijeli Hrvatskom saboru: osobe s autizmom i osobe sa spinalnim ozljedama i dalje nemaju odgovarajuće zbrinjavanje i podršku, započete aktivnosti na realizaciji spinalnog centra su znatno usporene, a na pitanje mladih osoba s tjelesnim invaliditetom „što će biti sa mnom kad mi roditelji više ne budu mogli pružati podršku“ i dalje nemamo pravi odgovor.

Veliko nezadovoljstvo osoba s invaliditetom izaziva i pretjerana birokratiziranost zdravstvenog sustava, a zdravstvena zaštita čini se da postaje sve nedostupnija sve većem broju osoba s invaliditetom. Usprkos ulaganju u prilagođavanju građevina javne namjene i izvještajima da se one prilagođavaju, pritužbe na kršenje prava zbog nepristupačnosti se ne smanjuju. Mnogi sustavi su istovremeno smanjili sredstva jer smatraju da je pristupačnost riješena na zadovoljavajući način.

U prilog zaključku da pitanje uključivanja osoba s invaliditetom nije uvijek, pa čak niti prvenstveno, pitanje financijskih sredstava, govori i činjenica da Pravobraniteljica i dalje nailazi na velike predrasude posebice u području obrazovanja i zapošljavanja, ali i općenito kroz shvaćanje da je razumna prilagodba pogodovanje, a ne temeljni standard za ostvarivanje ljudskih prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju za izjednačavanje mogućnosti u realizaciji njihovih potencijala. Vezano uz područje zapošljavanja u ovom izvještajnom razdoblju kao i u prethodnim izvješćima donosimo primjere koji pokazuju kako nedorečenost zakona onemogućuje njegovu primjenu. U tijeku je donošenje novog Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju, a kao glavni izazov cijelog procesa pokazao se problem definiranja, vještačenja i dokazivanja invaliditeta kao i prihvaćanja tog dokaza kao relevantnog dokumenta prilikom ostvarivanja prednosti pri zapošljavanju ili upisu na visokoškolske ustanove.

Ono što možemo pohvaliti kao veliki iskorak u ovom izvještajnom razdoblju je izmjena izbornog zakonodavstva na način da osobe koje su dosada bile lišene poslovne sposobnosti zbog zaštite svojih prava i interesa nisu tom činjenicom istovremeno lišene i svog Ustavom zagaraniranog prava da sudjeluju na izborima. Iako se usred njihove izrazito teške socijalne situacije može činiti da ovo pravo i nema za njih neku naročitu vrijednost, vjerujemo da će činjenica da su ovi dosad posve nevidljivi građani postali dio biračkog tijela doprinijeti i većoj vidljivosti njihovih potreba kao i nužnosti osiguravanja podrške koja im je potrebna.

U nastavku Izvješća prikazat ćemo aktivnosti Ureda vezane uz praćenje reforme skrbništva, obiliske ustanova u kojima su smještene osobe sa psiho-socijalnim teškoćama kao i zaključke koje smo temeljem tih obilazaka izveli vezano uz pripremljenost svih dionika na proces osiguravanja njihova prava na neovisni život u zajednici. Prikazat ćemo i aktivnosti Ureda POSI usmjerene na stvaranje preduvjeta za uključivanje osoba s invaliditetom u visokoškolsko obrazovanje kao preduvjet njihovog zapošljavanja i kasnijeg neovisnog života.

U sklopu svoje uloge podizanja razine svijesti o promjeni stava prema osobama s invaliditetom koji bi trebao dovesti do toga da im se omogući da postanu aktivni sudionici društva umjesto pasivnih primatelja pomoći, Ured je poduzimao izdavačke djelatnosti, organizirao i sudjelovao na skupovima kako bi se doprlo do svih dionika koji mogu doprinijeti tom cilju.

U Izvješću ćemo prikazati postupanja Ureda POSI u slučajevima diskriminacije posebice one koja se događa uskraćivanjem razumne prilagodbe potrebne za uključivanje djece s teškoćama u redovno obrazovanje. U vršenju uloge Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom na području praćenja stanja osoba s invaliditetom i provođenja pozitivnih zakonskih propisa i međunarodnih dokumenata posebice Konvencije o pravima osoba s invaliditetom za koju je Ured POSI nezavisno tijelo za praćenje, u ovom izvještaju prikazat ćemo istraživanja koja smo proveli u području visokoškolskog obrazovanja, zdravlja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, skrbništva te u području pristupačnosti skloništa za žrtve nasilja te pristupačnosti parkova prirode i nacionalnih parkova.

U nastavku se nalazi sažetak Izvješća o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2012. godinu, dok je detaljniji uvid u položaj i prava osoba s invaliditetom moguće izvršiti u cjelovitom Izvješću o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2012. godinu.

1.1. PRIMJENA KONVENCIJE O PRAVIMA OSOBA S INVALIDITETOM

Kako bi obilježila Međunarodni dan osoba s invaliditetom i Međunarodni dan ljudskih prava pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je krajem 2012. godine u saborsku proceduru *Posebno izvješće pravobraniteljice za osobe s invaliditetom u svrhu podizanja razine svijesti o primjeni UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom*. Povod za podnošenjem posebnog izvješća proizašao je iz četiri godine rada Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao nacionalne

institucije za zaštitu, praćenje i promicanje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, jer se uočilo da se nacionalno zakonodavstvo nedovoljno usklađuje s ovim međunarodnim ugovorom.

Predložili smo Hrvatskom saboru da usvoji sljedeće zaključke i preporuke:

- Potrebno je obaviti sveobuhvatnu analizu postojećih zakona kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri su usklađeni s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.
- Prilikom donošenja novih propisa potrebno je osigurati njihovu usklađenost s načelima ljudskih prava i Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom.
- Potrebno je omogućiti osobama s invaliditetom dostupnost informacija o donošenju zakona koji se tiču njihovih prava i interesa
- Hrvatski sabor treba osigurati pristupačnost informacijama osobama s invaliditetom.
- Potrebno je osigurati da se postojeće zakonodavstvo tumači u skladu sa smislom i duhom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom.
- Potrebno je revidirati terminologiju koja se koristi za osobe s invaliditetom u čitavom postojećem zakonodavstvu,
- Potrebno je isticati obvezu izravne primjene Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u radu svih državnih tijela.
- Potrebno je osnažiti i dodatno kapacitirati postojeće središnje mjesto unutar Vlade Republike Hrvatske za koordinaciju politika za osobe s invaliditetom.
- Prava osoba s invaliditetom kao i prava ostalih građana Republike Hrvatske dio su nadležnosti svih vladinih resora i ministarstava pa je potrebno da se sva ministarstva aktivno uključe u kreiranje i provedbu politika za osobe s invaliditetom u svojoj nadležnosti.
- Središnje mjesto za provedbu Konvencije unutar Vlade kao i koordinacijski mehanizam u okviru Vlade treba osigurati veću dostupnost pisanih uputa, smjernica i preporuka kao i primjera dobre prakse vezanih uz provedbu pojedinih članaka UN-ove Konvencije svim tijelima uprave te osigurati sustavno praćenje i provjeru predloženih aktivnosti u odnosu na zahtjeve, a kako bi se izbjeglo samo načelno prihvaćanje prijedloga mjera i aktivnosti bez njihove stvarne provedbe.
- Saborski zastupnici trebaju biti dio izaslanstva koje će sudjelovati u raspravi o inicijalnom izvješću o provedbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom pred UN-ovim Odborom za prava osoba s invaliditetom i aktivno se uključiti u distribuciju zaključaka Odbora.

Dodatno smo upozorili da nije uspostavljeno Povjerenstvo za osobe s invaliditetom Vlade RH s obzirom da je nužna uključenost osoba s invaliditetom kao iskustvenih stručnjaka u sve faze donošenja dokumenata koji se tiču njihovih prava kao i praćenja njihove provedbe. Stoga smo preporučili da se proces uspostave Povjerenstva ubrza. Predloženi zaključci jednoglasno su usvojeni na 7. Sjednici Sabora i upućeni Vladi radi poduzimanja mjera za učinkovitiji rad nadležnih državnih tijela i tijela koje imaju javne ovlasti.

Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine

Ured POSI ima saznanja kako je u izradi Analiza provedbe mjera Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine kao i izrada Operativnog plana provedbe Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Međutim, do zaključenja ovog izvješća nismo dobili informacije o tome kad se očekuje njihovo donošenje kao ni informaciju o tome kada će se objaviti Izvješće o provedbi Nacionalne strategije za 2012. godinu. Dosadašnja izvješća o provedbi mjera i aktivnosti Strategije nedovoljno ukazuju na to kakav su učinak provedene mjere i aktivnosti imale na poboljšanje kvalitete života krajnjih korisnika budući da se provođenje mjere prikazuje uglavnom kroz davanje podataka o iznosu utrošenih sredstava. Kao i u prošlim izvješćima, i u ovom izvještajnom razdoblju prikazuje koliko mjere i aktivnosti predviđene Nacionalnom strategijom nisu polučile očekivane rezultate.

2. POSTUPANJA UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

PRIKAZ POSTUPANJA U 2012. GODINI

Sukladno djelokrugu rada, Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u 2012. postupala u ukupno 1625 predmeta, inicijativa i savjetovanja u svrhu zaštite, praćenja i promicanja prava i interesa osoba s invaliditetom. U 2012. godini pravobraniteljica je u svrhu zaštite ljudskih prava osoba s invaliditetom postupala u 726 predmeta. Od toga je 139 predmeta otvoreno u prethodnom izvještajnom razdoblju, a postupanje je nastavljeno u 2012. godini. Pravobraniteljica je u 33 slučaja uputila preporuke ili pisma potpore provođenju projekata koji su osmišljeni radi poboljšanja kvalitete življenja OSI. Osim u pisanom obliku, stranke su savjetovane i telefonski, u ukupno 557 slučajeva. Pravobraniteljica je dala 57 mišljenja ili prijedloga izmjena i dopuna u 34 propisa (zakoni, podzakonski akti, nacionalni planovi, strategije i izvješća o provedbi međunarodnih dokumenata) i to u područjima socijalne skrbi, zdravstva, zapošljavanja, obrazovanja, pravosuđa, mirovinskog osiguranja, pristupačnosti, kulture i sporta koji su zaprimljeni od nadležnih institucija i udruga osoba s invaliditetom. Na vlastitu inicijativu pravobraniteljica je uputila 37 prijedloga izmjena, dopuna ili donošenja 21-og propisa. Pravobraniteljica i/ili zamjenici sudjelovali su u 20 sjednica radnih tijela Hrvatskog sabora gdje se raspravljalo o primjeni, izmjenama i dopunama postojećih ili donošenju novih propisa. U skladu s čl. 12. st. 1. Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom u kojem pravobraniteljica ima pravo pristupa u prostorije i uvida u način ostvarivanja brige o osobama s invaliditetom koje borave, rade ili su privremeno, odnosno trajno smještene kod fizičkih i pravnih osoba i drugih pravnih subjekata na temelju posebnih propisa, u 11 županija ostvareno je 29 obilazaka. Posjetili smo i obišli ustanove socijalne skrbi, obrazovne ustanove, ustanove za zapošljavanje osoba s invaliditetom, penalne ustanove (kaznionice) i ustanove za bolničko liječenje kao i prostorije udruga osoba s invaliditetom. Tijekom obilazaka održani su razgovori sa korisnicima, štitičenicima i učenicima, obiđeni su prostori te su održani sastanci s predstavnicima institucija i ustanova. Održan je i značajan broj sastanaka sa predstavnicima županija, gradova i centara za socijalnu skrb. Obiđeni su i posjećeni sljedeći prostori: Zatvor u Osijeku, Zatvor u Puli, Zatvorska bolnica u Zagrebu, Kaznionica u Glini, Zaštitna radionica Lada, Psihijatrijska bolnica Lopača, Psihijatrijska bolnica Vrapče, Dom socijalne skrbi za starije i nemoćne Varaždin, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Cedar“ Koprivnica, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Poljak“ Koprivnica, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Brlog“ Otočac, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Nuštar, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Bistričak“ Jalžabet, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Ljeskovicica“ Čaglin, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Bjelovar, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Borova“ Suhopolje, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Lobor grad, Dom za psihički bolesne odrasle osobe „Mihek“ Pirovac, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Trogir, Udruga Kamenčići, Šibenik, Centar za rehabilitaciju Pula, Udruga za inkluziju „Lastavice“ Split, Udruga za autizam Split, Udruga Bubamara osoba s invaliditetom Vinkovci, Udruga za promicanje inkluzije Zagreb, Udruga Susret Zagreb, Dom za starije i nemoćne Trešnjevka, Centar za rehabilitaciju „Roman obitelj“ Skradin, Dom za psihički bolesne odrasle osobe Zagreb, Podružnica Mirkovec, Sv. Križ Začretje. Pravobraniteljica je na vlastitu inicijativu uputila 285 preporuka, upozorenja, upita te zatražila očitovanja od državnih tijela, jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, saveza i udruga osoba s invaliditetom, te drugih fizičkih i pravnih osoba, a u svrhurješavanja pojedinačnih slučajeva, podizanja razine svijesti, analize stanja, prikupljanja statističkih podataka i dr. U svrhu podizanja razine svijesti pravobraniteljica i suradnici su održali 8 predavanja na 6 visokoškolskih ustanova. Više možete pogledati u području Podizanje razine svijesti. Također u svrhu stjecanja što jasnije slike stanja prava i položaja osoba s invaliditetom proveli smo 24 istraživanja te zatražili izvješća od različitih pravnih osoba u područjima visokoškolskog obrazovanja, profesionalne rehabilitacije i zapošljavanja, pristupačnosti, zdravstvene i socijalne zaštite.

Sudjelovali smo aktivno na **87** događanja koja su organizirana od različitih institucija na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, zatim saveza i udruga osoba s invaliditetom, ali i drugih pravnih osoba. S obzirom da Republika Hrvatska ulazi u Europsku uniju u srpnju 2013. godine, sve su značajniji i traženiji podaci o položaju osoba s invaliditetom u RH, kao i suradnja Ureda i međunarodnih organizacija te smo u tom području aktivno sudjelovali na **14** međunarodnih događanja. Pravobraniteljica je organizirala **7** događanja - obilježavanje Međunarodnog dana rijetkih bolesti, Međunarodnog dana žena, Majčinog dana, Dana obitelji, te Međunarodnog dana osoba s invaliditetom. Također je organizirala dolazak predstavnika Švedske agencije za koordinaciju politika invaliditeta Handisam i organizirala promociju zbornika radova Poslovna sposobnost i skrbništvo – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse sa stručnog skupa koji je održan krajem 2011. godine u Šibeniku. Kako bi upoznali institucije i informirali se o stanju prava osoba s invaliditetom održali smo **90** sastanaka s predstavnicima raznih udruga, institucija i međunarodnih organizacija, s tim da je na inicijativu Pravobraniteljice održano njih **55**. Prisutnost Ureda pravobraniteljice zabilježena je u ukupno **46** različitih medija, a zabilježeno je i **115** gostovanja u medijima ili davanja odgovora na upite novinara. Više možete pogledati u području Podizanje razine svijesti. Pravobraniteljica je u svrhu podizanja svijesti o važnosti primjene Konvencije o pravima osoba s invaliditetom u 2012. godini izdala tri publikacije.

Prikaz po županijama

Najviše se postupalo u predmetima s područja Grada Zagreba i Zagrebačke županije - ukupno 203 i Splitsko dalmatinske županije - 34. Jedan veći broj pritužbi (ukupno 146) u kojima je pravobraniteljica postupala zaprimljen je putem elektroničke, redovne pošte ili faksom, a da nije poznato iz kojeg su područja RH. Najmanji broj pritužbi zaprimljen je iz područja Koprivničko-križevačke županije-5 podnesaka i Ličko-senjske županije – njih tri. U Izvješćima za predhodna razdoblja također je najmanji broj zaprimljenih pritužbi iz Ličko-senjske županije.

Struktura podnositelja

Najviše pritužbi i upita Uredu radi razmatranje pitanja od značaja za zaštitu prava i interesa osoba s invaliditetom podnijele su stranke osobno – ukupno **305**. Od udruga osoba s invaliditetom zaprimljeno je **102** pritužbe/upita koje su se uglavnom odnosile na međusobne odnose ili odnose sa savezima udruga, ali i vezano za prava njihovih članova. U ovoj godini zabilježen je porast pritužbi udruga osoba s invaliditetom, a radi novonastalog stanja u 2012. godini gdje je doveden u pitanje položaj ali i sami opstanak udruga osoba s invaliditetom. U **76** slučajeva pravobraniteljica je postupala na zahtjev roditelja djece s teškoćama u razvoju ili odraslih osoba s invaliditetom.

Zabilježen je i veći broj obraćanja institucija Uredu - ukupno 51, a uglavnom radi prosljeđivanja pritužbi na nadležno postupanje. U 22 slučaja pritužbe su podnijeli članovi obitelji osobe/a s invaliditetom, a u 11 slučajeva su nam se obratile ustanove za smještaj ili boravak osoba s invaliditetom. Pod Ostalo se nalaze podnesci koji su zaprimljeni od **24** podnositelja - nepoznatih podnositelja, zatim odvjetnika, skrbnika i susjeda. Od tog broja, jedan manji broj je otvoren kao predmet na inicijativu pravobraniteljice, a na temelju medijskih napisa.

Uspoređujući podatke iz 2010., 2011. i 2012. godine uočili smo da su i dalje najveći broj podnositelja same osobe s invaliditetom. Međutim, bilježimo porast podnesaka u kojima je postupala pravobraniteljica, a gdje su podnositelji udruge osoba s invaliditetom (2010.-**33**, 2011.-**63**, dok u 2012.-**102**). Iz navedenog teksta zaključujemo kako je u 2012. godini došlo do negativnog trenda u prepoznavanju uloge i važnosti udruga osoba s invaliditetom kako na državnoj, tako i na razini lokalne i područne (regionalne) samouprave, a što se snažno negativno odražava na kvalitetu života osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Ovaj trend očitovao se kroz nedostatak usluga u zajednici, nezadovoljstvo članova radom udruga, neuključivanje predstavnika udruga u donošenje odluka koje se tiču osoba s invaliditetom kao i ukidanje njihovog financiranja i prepoznavanja kao udruga koje djeluju za opće dobro. Smatramo da je uloga udruga osoba s invaliditetom kao partnera u kreiranju politika na svim razinama od iznimnog značaja i pravobraniteljica upravo kao misiju vrlo

često naglašava važnost suradnje i uključivanja osoba s invaliditetom u odluke koje se tiču njihovih prava i interesa.

Prikaz prema spolu

U 44 % slučajeva Uredu su se pritužili muškarci, u 36 % slučajeva žene, dok u 20 % slučajeva spol podnositelja pritužbe nije utvrđen. U posljednjem slučaju radi se o anonimnim prijavama ili je pritužba podnesena od strane saveza ili udruga osoba s invaliditetom, institucija, ustanova ili neke druge pravne osobe.

Prikaz po područjima

Najveći broj pritužbi, zamolbi ili upita u kojima je pravobraniteljica postupala odnosio se na područje socijalne zaštite - **122 (21 %)**, i to uglavnom na ostvarivanje materijalnih prava, potom na savjetovanje o pravima sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi, na obiteljsko pravnu zaštitu, skrbništvo, život u zajednici – pravo na osobnog asistenta, stambeno zbrinjavanje.. U **110 (19 %)** slučajeva ne može se jasno izdvojiti područje postupanja s obzirom na to da su stranke tražile općenite savjete „o svojim pravima“, podršku svojim inicijativama ili se pak radilo o višestrukim pritužbama koje se odnose na više područja. U području pristupačnosti, stanovanja i mobilnosti postupano je u **66 (11 %)** slučajeva koji se uglavnom odnose na obraćanje udruga osoba s invaliditetom. Pritužbe su se odnosile na nepristupačnost građevina javne namjene (arhitektonske i komunikacijske prepreke), na otežano kretanje u plovilima (pomorski prijevoz), nepoštivanje propisa vezano uz korištenje znaka pristupačnosti, uskraćivanje razumne prilagodbe u području stanovanja i drugo. Rad i zapošljavanje su područja u kojima je postupano u **63 (10 %)** predmeta u kojima su se stranke prituživale na postupak zapošljavanja, tražile preporuke za zapošljavanje i tumačenje propisa te podnosile pritužbe radi ostvarivanja prava iz Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, tražile savjete radi ostvarivanja prava na zapošljavanje na otvorenom tržištu rada, prituživale se na diskriminaciju. Područje odgoj i obrazovanje je u prethodnoj godini jedno od pet područja u kojima su se stranke najčešće obraćale, a u kojem je postupano u **52 (9 %)** predmeta. U svojim pritužbama stranke su ukazale na kršenje prava odnosno neosiguravanja prava na inkluzivno obrazovanje od predškolskog odgoja pa do visokoškolskog obrazovanja, te cjeloživotnog učenja. U području zdravstvene zaštite postupano je u **46 (8 %)** predmeta koji su se većim dijelom odnosili na ostvarivanje prava na fizikalnu terapiju u kući, ortopedska pomagala, bolničko liječenje, dopunsko zdravstveno osiguranje, prava roditelja a iz Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama te pritužbe na postupanje zdravstvenih djelatnika.

Mirovinsko osiguranje je područje u kojem su nam se osobe s invaliditetom – njih **30 (5 %)** najčešće žalile na ishode postupaka radi ostvarivanja prava na invalidsku mirovinu, obiteljsku mirovinu, visinu naknade za tjelesno oštećenje, savjetovanja o pravima u tom području i drugo.

Jedan značajan broj stranaka, njih **29 (5 %)** su se pritužile izrijeком na diskriminaciju. Radilo se o podnescima u sljedećim područjima – pristupačnost 9 podnesaka, rad i zapošljavanje 7, odgoj i obrazovanje 6, pravosuđe 2, zdravstvena zaštita 2, socijalna zaštita i sport po 1 podnesak i 1 iz nadležnosti Pučkog pravobranitelja koji je i prosljeđen na nadležno postupanje.

Sljedeće područje u kojem je postupano u **23 (4 %)** podneska je pravosuđe. Najčešće se radilo o pritužbama stranaka da se utječe na ostvarivanje njihovih prava kao osoba lišenih slobode, požurivanje sudskih postupaka zbog dugotrajnosti, ali i da Pravobraniteljica zastupa osobe s invaliditetom – pojedince pred sudom i drugo.

Zatim slijede područja: imovinsko-pravni odnosi **18 (3 %)**, prijave nasilja **16 (3 %)**, 5 pritužbi u području kulture i sporta te 4 u području međunarodne suradnje.

3. AKTIVNOSTI UREDA PRAVOBRANITELJICE ZA OSOBE S INVALIDITETOM

3.1. PRISTUPAČNOST, STANOVANJE I MOBILNOST

Iako je skupo provesti neke od odredbi vezanih uz pristupačnost iz Konvencije u kratkom roku, postoji niz jeftinijih i tehnološki manje zahtjevnih rješenja koja bi imala trenutni učinak.

U 2012. godini, jedan značajan dio rada Ureda bio je usmjeren na povezivanje svih relevantnih sudionika koji izravno utječu na osiguranje pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj. Obraćali smo se, te organizirali sastanke i upućivali preporuke Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja, svim županijama, te svim gradovima i općinama; također obraćali smo se i svim komorama koje su relevantne u području graditeljstva (Hrvatska komora arhitekata, Hrvatska komora inženjera građevinarstva, Hrvatska komora inženjera strojarstva, Hrvatska komora inženjera elektrotehnike, Hrvatska komora ovlaštenih inženjera geodezije) kako bi utjecali na svoje članove da poštuju zakonske odredbe o osiguravanju elemenata pristupačnosti za osobe s invaliditetom. Nastojali smo osvijestiti tehničku struku u graditeljstvu kao čimbenika koji neposredno u praksi izgradnjom pristupačnih zgrada i okoliša ima utjecaj na poboljšanje kvalitete života osoba s invaliditetom. Projektanti, izvođači i nadzorni inženjeri su glavni akteri pri gradnji te imamo saznanja da se dotični prilikom projektiranja i izgradnje građevina (javne i privatne namjene) ne pridržavaju propisa vezanih uz pristupačnost. Propisi vezani uz pristupačnost su doneseni, propisana je obvezatnost osiguravanja pristupačnosti, također i sankcije glede nepridržavanja, međutim, ipak se događa da se odredbe vezane uz pristupačnost ne primjenjuju. Odgovornost za to snosi tehnička struka: projektanti, izvođači i nadzorni inženjeri, ali također i uredi za izdavanje akata za gradnju te Povjerenstva za provođenje tehničkih pregleda građevina. Neostvarivanje pristupačnosti je povreda ustavnog prava na jednakost, a također predstavlja **i diskriminaciju osoba s invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta**. Kako bi se postiglo da se:

1. smanji broj prepreka u prostoru za osobe s invaliditetom i sve osobe smanjene pokretljivosti
2. izvrši prilagodba postojećih građevina te buduća gradnja pristupačnih novih građevina javne i poslovne namjene; stambene i stambeno-poslovne namjene, kao što su: građevine zdravstveno-socijalne namjene, odgojne i obrazovne namjene, poštanske, upravne i slične namjene,
3. ostvari inkluzija osoba s invaliditetom osiguravajući im kvalitetniji i samostalniji život,
4. upozna tehnička struka (projektanti, izvođači radova te investitori) sa zakonskim odredbama pristupačnosti te obvezom njihove primjene,

Ministarstvu graditeljstva i prostornog uređenja uputili smo sljedeću preporuku:

1. da se svi predsjednici (voditelji) Komora hrvatskih arhitekata i inženjera u graditeljstvu (arhitekti, građevinari, strojari, elektrotehničari te voditelji gradnje) pismeno upozore na obvezu primjene propisa iz područja pristupačnosti i pravila struke kako bi njihovi članovi primjenjivali propise te savjesno i u skladu sa zakonom obavljali svoje poslove ujedno kažnjavali svi oni koji se ne pridržavaju
2. da Komore izvrše dodatnu senzibilizaciju svojih članova te provedu aktivnosti na edukaciji članstva o obveznoj primjeni propisa vezanih uz pristupačnost
3. da nadležne komore projekatana, inženjera i građevinskih radnika zbog nepostupanja u skladu sa propisima, statutom i kodeksom počnu prijavljivati i kažnjavati projektante, izvođače i nadzorne inženjere (kao mjera i oduzimanje licence).
4. u suradnji Komora i Ministarstva Izvrši promocija pristupačnosti i zdravog urbanog planiranja kroz medije, stručne skupove, forume, okrugle stolove i sl.
5. da se pismeno upozore na obvezu primjene propisa iz područja pristupačnosti i upravna tijela koja izdaju akte za gradnju te organiziraju tehničke preglede.

Navedenu preporuku Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja prosljedilo je nadležnim komorama u graditeljstvu kako bi iste upoznale sve svoje članove sa navedenim.

Svim županijama, odnosno svim općinskim načelnicima i gradonačelnicima uputili smo preporuku da kao obveznog člana Povjerenstva za obavljanje tehničkog pregleda građevine imenuju i osobu s invaliditetom sa tog područja.

Preporuka Nacionalnim parkovima i Parkovima prirode - pristupačnost osobama s invaliditetom

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom uputio je preporuke i zatražio očitovanja od nacionalnih parkova i parkova prirode o osiguranju elemenata pristupačnosti za osobe s invaliditetom koje se kreću uz pomoć pomagala u parkovima kao i pratećim objektima. Odgovori o poduzetim

aktivnostima temeljem ove preporuke dobiveni su od šest nacionalnih parkova (Kornati, Risnjak, Plitvička jezera, Krka, Brijuni, Paklenica) i devet parkova prirode (Papuk, Učka, Biokovo, Telašćica, Kopački rit, Medvednica, Vransko jezero – Pakoštane, Lastovsko otočje, Lonjsko polje). Iz navedenih odgovora vidljivo je kako svi parkovi poduzimaju određene mjere i aktivnosti kako bi sukladno svojem prirodnom okruženju i smještaju kao i financijskim sredstvima omogućili da i osobe s invaliditetom mogu kao i svi drugi građani bez invaliditeta uživati u prirodnim ljepotama nacionalnih parkova i parkova prirode. Isto tako su neki od njih naznačili da planiraju u 2012. poduzimati određene aktivnosti kako bi ti prostori bili poboljšani i na taj način pristupačniji za osobe s invaliditetom koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica i drugih pomagala. Više pogledajte u Prilogu 2 na kraju Izvješća.

Gostovanje na stručnim seminarima u Splitu, Zagrebu i Karlovcu

U organizaciji tvrtke Geze iz Austrije održani su stručni seminari u suradnji s Hrvatskom komorom arhitekata u Splitu, Zagrebu i Karlovcu. Kako bi nazočne stručnjake upoznali i potaknuli na primjenu propisa u području pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom, organizatori su zatražili pravobraniteljicu da uz ostale izlagače predstavi pozitivnu i negativnu praksu u području pristupačnosti za osobe s invaliditetom. Na sva tri seminarra pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je održala izlaganja s temom „Osiguranje pristupačnosti - osnovni preduvjet uključivanja osoba s invaliditetom u život“ te nakon izlaganja sudionici skupa su imali mogućnost isprobati kretanje uz pomoć invalidskih kolica po poligonu – različiti stupnjevi kosina, korištenje sanitarnog čvora, otvaranje vrata, ulazak u dizalo i dr. kako bi se suočili s preprekama koje društvo nameće osobama s invaliditetom u zajednici. Skupovima je nazočilo između 350 i 400 stručnjaka.

Osim arhitektonske pristupačnosti, nužno je da se i mrežne stranice učine pristupačnima osobama s invaliditetom.

STANOVANJE

Kada se uzme u obzir opće osiromašenje osoba s invaliditetom i njihova pretežita ovisnost o socijalnim naknadama, velik broj njih koji zbog invaliditeta trebaju prilagodbe, ne mogu ih osigurati vlastitim sredstvima ili uz pomoć obitelji. Tako je za mnoge nedostupna bilo kakva prilagodba prostora stanovanja kada se dogodi invaliditet. U 2012. godini slično kao i prethodnih godina bilježimo više zamolbi za preporuke za zamjenu odgovarajućeg stana, dodjele u najam prilagođenih stanova u vlasništvu lokalne/regionalne samouprave za mogućnosti osiguranja prilagodbi za stanovanje, preporuka za preseljenje i sl. Iako ima pozitivnih pomaka oni su minimalni i vrlo često nevidljivi. Neosporno je da je jedan od preduvjeta neovisnog življenja primjereni, prilagođeni stambeni prostor. Brojne osobe s invaliditetom, bilo da žive same ili u krugu obitelji, nemaju pristupačno i prilagođeno stambeno okruženje, često su ovisne o pomoći obitelji i okoline, socijalno deprivirane i izolirane. Kada i zbog smrti ili nemoći članova obitelji izostane pomoć od koje ovise, u nedostatku primjerenih rješenja i nepostojanja jedinica samostalnog pristupačnog stanovanja ili stanovanja uz podršku za nepokretne osobe, u pravilu se smještavaju u institucije.

MOBILNOST

Pomorski prijevoz osoba s invaliditetom

Uredu se obratilo više stranaka pritužujući se na provođenje usluga prijevoza trajektom na linijama prema otocima. Jedna od stranaka u svojoj pritužbi navodi kako živi na otoku i za svaku vezu s kopnom „osuđena je na“ usluge Jadrolinije. Osim što je ogorčena na broj i vrstu trajektnih linija, pritužuje se i na problem vezan za kretanje na trajektima i dostupnost sanitarnog čvora osobama s invaliditetom koje se kreću uz pomoć invalidskih kolica.

Nakon zaprimljene pritužbe uputili smo upitnik i preporuku Jadroliniji d.d. da nam se očituju o navedenom problemu te ih upozorili na propise koji su važeći u području pristupačnosti. U svom očitovanju čelnici Jadrolinija d.d. navode kako su zatražili očitovanje odgovornih osoba sa broda Tin Ujević. Članovi posade Tin Ujević su obvezni pružiti svu pomoć osobama s invaliditetom, te su posebno upozoreni da osobe s invaliditetom imaju pravo prvenstva prilikom ukrcaja na brod. Navode da su uz konzultacije s Hrvatskim registrom brodova nadopunili specifikaciju radova na način radi

nužnih preinaka kako bi se osigurao nesmetani samostalni ulazak i izlazak iz dizala osobama s invaliditetom te su naveli da u putničkom prostoru postoji prilagođen sanitarni čvor.

Navode kako su svjesni da određeni brodovi u njihovoj floti nisu u potpunosti pristupačni, te da svi brodovi koji se nalaze u njihovoj floti zadovoljavaju uvjete propisane u Hrvatskom registru brodova. „Jadrolinija Rijeka vodi računa da sve novogradnje i novonabavljeni brodovi ispunjavaju zahtjeve koje propisuju međunarodni dokumenti (...). U svaku veću rekonstrukciju broda bili su i biti će uključeni zahtjevi koji proizlaze iz pravila o pravima putnika u pomorskom prijevozu (Uredba 1177/2010 Europske unije).“

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom zaprimio je prijedlog Udruge za prijevoz invalidnih i nemoćnih osoba S., također i inicijativu drugih osoba s invaliditetom za nadopunom Zakona o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN br. 97/00 i 101/00). Imenovani su se pritužili na to da osoba s invaliditetom koja ima pravo na besplatna četiri putovanja brodom godišnje je oslobođena plaćanja vozne karte, ali nije oslobođena plaćanja karte za osobni automobil. S obzirom da je osobama s invaliditetom osobni automobil neophodno sredstvo kretanja na duže relacije zbog nemogućnosti ulaska sa invalidskim kolicima u sredstva javnog prometa (autobus, vlak), mišljenja smo da nije u redu da su oni osobno oslobođeni plaćanja karte, a kartu moraju platiti za osobni automobil. Smatrajući da postoji potreba nadopune navedenog Zakona ujedno i Pravilnika koji proizlazi iz zakona te da prijedlog neće predstavljati veće financijsko opterećenje za državni proračun Republike Hrvatske, Ministarstvu pomorstva, prometa i infrastrukture predložili smo izmjenu i dopunu Zakona o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu (NN br. 97/00 i 101/00), i Pravilnika o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu (NN br. 14/01). Predložili smo izmjenu članka 6. u obrazloženju navodeći da su prema dosadašnjem uređenju posebno zakinite skupine osoba s invaliditetom koje ne mogu koristiti javni prijevoz (prijevoz autobusom, brodom, vlakom i drugo), ali i osobe s invaliditetom kojima osobni automobil služi kao pomagalo i jedino sredstvo mobilnosti. Stoga smatramo da bi u prijevozu brodom ili željeznicom trebalo osobu s invaliditetom osloboditi plaćanja vozne karte za nju osobno i plaćanje vozne karte za osobni automobil. Istaknuli smo i kako poseban problem predstavljaju neprilagođeni trajekti te željeznički vagoni gdje je u slučaju trajektnog prijevoza, osoba s invaliditetom primorana tijekom trajanja cijelog putovanja boraviti u automobilu u zagušljivoj garaži jer liftovi ne postoje ili ne rade, ili da ju osoblje mora nositi u putnički odjeljak plovila.

Željeznički prijevoz osoba s invaliditetom

Stranka, osoba s tjelesnim invaliditetom nam se obratila te nas izvjestila kako Hrvatske željeznice planiraju nabavku/izgradnju 25 novih vlakova, te kako je u tim vlakovima predviđeno samo jedno mjesto za osobe s invaliditetom u invalidskim kolicima. Međutim, kako je stranka i sada korisnik usluga prijevoza vlakom navodi da prostor predviđen za osobu koja se kreće uz pomoć invalidskih kolica je tik do sanitarnog čvora kojeg koriste svi putnici što znači da prolaskom kroz uski prolaz putnici su prisiljeni gurati, spoticati se ili padati u krilo toj osobi, također nisu osigurani ni sigurnosni pojasevi. S obzirom na navode stranke zatražili smo očitovanje HŽ putnički prijevoz d.o.o. o navedenom problemu. U svom očitovanju HŽ putnički prijevoz d.o.o. navode da je pristupačnost osobama sa invaliditetom koja uključuje i ulazak i izlazak u sredstva javnog prijevoza osigurana na dva prototipa elektromotornih vlakova koji su nakon izrade uključena u javni željeznički promet te su na njima ugrađena po dva poluautomatska lifta za ulaz i izlaz osoba u invalidskim kolicima.

Također nas izvješćuju, a s obzirom da su sredstva za financiranje predmetnog planirana za 2012. godinu, pokrenut postupak realizacije nabave nove mobilne rampe za podizanje osoba u invalidskim kolicima i ulaz i izlaz u putničke vagone, kao i da će HŽ Putnički prijevoz d.o.o. u svim budućim, novim motornim vlakovima osigurati pristupačnost osobama sa invaliditetom i ovoj grupi korisnika naših usluga omogućavati ugodno putovanje. Međutim i dalje postoje veliki problemi u željezničkom prometu za osobe s invaliditetom.

Cestovni prijevoz za osobe s invaliditetom

Osposobljavanje osoba s invaliditetom za vozače

Uredu se obratila Udruga paraplegičara i tetraplegičara Osječko-baranjske županije prituživši se na nemogućnost da se članovi udruge, osobe s invaliditetom osposobe za vozača. Zaprimivši pritužbu poduzeli smo niz radnji kako bi preispitali razloge kao i stanje o navedenoj temi u svim područjima RH. Sredinom 2012. Udruga obratila HAK-u i drugim nadležnim institucijama s prijedlogom da se kao kompromisno rješenje odobri da se teorijski dio nastave vozačkog ispita za kandidate s invaliditetom održava u prostorijama Udruge. Do rješenja nije došlo. Nakon pritužbe Udruge pravobraniteljici, uputili smo preporuku navodeći da se žurno iznađe način za omogućavanje pohađanja teorijskog dijela nastave za osobe s invaliditetom u pristupačnim prostorima Udruge koja prema našim saznanjima odgovara uvjetima koje učionica mora ispunjavati sukladno Pravilniku o osposobljavanju kandidata za vozače te smo zatražili sastanak s nadležnim tijelima i predstavnicima zainteresirane skupine građana. Unatoč telefonskim dogovorima i održavanju sastanka na kojem su nazočili predstavnici MUP-a, HAK-a, Crvenog križa, Zajednica saveza osoba s invaliditetom Hrvatske, Hrvatske udruge paraplegičara i tetraplegičara, Udruge paraplegičara i tetraplegičara Osječko-baranjske županije i pravobraniteljice za osobe s invaliditetom te dogovoru kako će nadležno tijelo izdati suglasnost ili odluku kojom će se u slučaju odobravanja međunarodnog projekta moći provesti teorijski dio nastave u prostorijama Udruge, do kraja izvještajnog razdoblja nije ishodovana suglasnost. Prema propisima smatramo da nema zapreke da se predmetni slučaj ne riješi i da se osobama s invaliditetom-članovima Udruge paraplegičara i tetraplegičara Osječko-baranjske županije ne omogući da apliciraju na natjecanje EU te da se omogući da njihovi članovi provedu dio osposobljavanja-teorijsku nastavu u prostorima Udruge.

Kako bi preispitali trenutno stanje provođenja vozačkog ispita za osobe s invaliditetom za motorna vozila B kategorije u RH, zamolili smo Hrvatski autoklub da nam proslijedi zatražene podatke te sukladno odgovoru navodimo sljedeće: U RH je ukupno **381** autoškola od čega su pristupačne za osobe s invaliditetom samo njih **20**. Prema podacima od HAK-a samo **5 autoškola** ima u vlasništvu ili na raspolaganju automobil prilagođen osobama s invaliditetom npr. ručne komande. U 2012. godini sljedeće autoškole su provele osposobljavanje kandidata za vozače motornih vozila B kategorije, a da su polaznici bili osobe s invaliditetom - **38** osoba.

Važnost osobnog automobila za kvalitetu života osoba s invaliditetom

S obzirom da nam se često tijekom proteklih godina putem telefona i elektronske pošte obraćaju osobe s invaliditetom koje zbog teške financijske situacije imaju poteškoća sa plaćanjem poreza pri kupnji automobila koji im služi kao ortopedsko pomagalo (neophodno im je za kretanje zbog težine invaliditeta, bez automobila nisu u mogućnosti odlaziti doktoru, na fizikalnu terapiju, na radno mjesto, u kupovinu, na putovanje jer ne mogu doći do tramvaja, autobusa, vlaka, aviona, a niti ući u njih), predlažemo da ukoliko ih se već ne može osloboditi od plaćanja posebnog poreza i poreza na dodanu vrijednost (PDV-a) zbog usklađivanja zakonodavstva sa propisima Europske Unije, da im uplaćeni iznos refundira ili lokalna zajednica ili državno tijelo nadležno za zaštitu osoba s invaliditetom iz proračunskih sredstava. Zbog visokih davanja na uvezeni automobil (poreza) mnoge osobe s invaliditetom su onemogućene u kupnji istog što za posljedicu ima njihovu izolaciju, ovisnost o pomoći drugih i u konačnici se ne podržava koncept neovisnog življenja i uključivanja u zajednicu. Za mnoge osobe s invaliditetom automobil je u startu skuplji jer većina njih mora automobil dograđivati sa odgovarajućim komandama (ručnim) tako da zapravo oslobođenje poreza na promet i trošarine one smatraju kompenzatorskom mjerom.

Uredu se obratila stranka predlažući da se kao što je to već bilo jedne godine ranije, odnosno 2003. godine, uvede oslobađanje plaćanja poreza na automobil koji služi kao osobno pomagalo.

U prethodnim razdobljima zaprimili smo više sličnih ili istih primjera upita kao i navedena dva primjera te je pravobraniteljica zatražila ponovni sastanak (zadnji sastanak na istu temu održan je 2010. godine kada također nije bilo pomaka) sa predstavnicima Porezne uprave. Unatoč neodržavanju sastanka dobili smo odgovor da se zakonodavstvo Republike Hrvatske mora uskladiti sa zakonodavstvom Europske unije. S obzirom da prema europskom poreznom zakonodavstvu ne postoji mogućnost primjene oslobođenja od plaćanja poreza na dodanu vrijednost pri uvozu

automobila za osobe s invaliditetom, te s obzirom na skori ulazak Republike Hrvatske u Europsku Uniju, isto nije moguće propisati ni u zakonodavstvu Republike Hrvatske.

Korištenje znaka pristupačnosti namijenjeno osobama s invaliditetom

Mnoge udruge osoba s invaliditetom kao i pojedinci diljem Hrvatske ulažu velike napore kako bi suzbili nepoštivanje znaka pristupačnosti. Prepoznavši pozitivne inicijative Udruge „PINO“ u suradnji s djelatnicima Prve postaje Policijske uprave splitsko-dalmatinske županije i „Društva osoba s invaliditetom Pula“ u suradnji s Postajom prometne policije Pula, Službom za gospodarstvo Ureda državne uprave u Istarskoj županiji, Prometnim redarstvom Grada Pule te Pulaparkingom, uputili smo preporuku svim savezima osoba s invaliditetom da prosljede svojim temeljnim članicama prijedlog da se provede akcija „Kontrole poštivanja znaka pristupačnosti“ u dogovoru i koordinaciji pojedinih udruga samostalno ili u suradnji sa drugim udrugama te da stupe u kontakt sa Ministarstvom unutarnjih poslova, Policijskom upravom na njihovu području i medijima te na taj način obavijeste i javnost.

3.2. SUDJELOVANJE U JAVNOM I POLITIČKOM ŽIVOTU

Hrvatski sabor usvojio je 14. prosinca 2012. Zakon o registru birača u kojem su uvaženi prijedlozi pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, udruga osoba s intelektualnim i mentalnim teškoćama i Udruge GONG čime su stvoreni zakonski preduvjeti da i ova kategorija osoba s invaliditetom ostvari pravo na *sudjelovanje u političkom i javnom životu* na način usklađen s konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Donošenju ovog povijesnog koraka kojim su se uklonile zakonodavne prepreke za sudjelovanje osoba s invaliditetom u javnom i političkom životu uvelike je pridonijelo i zalaganje Ministarstva socijalne politike i mladih.

3.3. SUZBIJANJE DISKRIMINACIJE PO OSNOVI INVALIDITETA

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u 2012. godini zaprimila 37 pritužbi u kojima se pritužitelji pritužuju na diskriminaciju. Od toga broja Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom sumnja na diskriminaciju u 6 pritužbi u kojima je postupano sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije. S obzirom na to da je broj pritužbi na diskriminaciju u 2011. godini bio 25, a Ured je utvrdio sumnju na diskriminaciju u 4, zaključuje se da je broj pritužbi na diskriminaciju, kao i broj slučajeva u kojima je utvrđena sumnja na diskriminaciju u porastu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom po svim je pritužbama na diskriminaciju postupao sukladno ovlastima iz čl. 13. Zakona o suzbijanju diskriminacije. Navedeno znači da su po zaprimanju pojedine pritužbe na diskriminaciju ispitivani navodi iste primjenom odgovarajućih zakonskih propisa koji reguliraju područje prava u kojem se diskriminacija pritužuje. Nadalje, temeljem tako stečenih saznanja tražila su se očitovanja, izvješća, podaci i dokumenti od suprotne strane/prituženika koji prituženim postupanjem, radnjom odnosno propustom moguće čini diskriminaciju. Ukoliko je Ured nakon ovog postupka i dalje sumnjao da je razlog povrede određenog prava diskriminacija pokušao bi, tamo gdje je to bilo moguće s obzirom na okolnosti slučaja i pristanak stranaka, provesti (barem neformalni) postupak mirenja. Tamo gdje to nije bilo moguće Ured bi reagirao upozorenjima, prijedlozima i preporukama prema onima koji čine diskriminaciju s ciljem sprječavanja odnosno otklanjanja iste. Tako je u 3 pritužbe Ured prema počinitelju/prituženiku diskriminacije reagirao odnosno reagirat će upozorenjem, prijedlogom ili preporukom u pogledu propuštanja razumne prilagodbe u korištenju javno dostupnih resursa jer smo mišljenja da su traženja pritužitelja/ica u granicama pravnog standarda „razumne prilagodbe“. U četvrtoj pritužbi u kojoj Ured sumnja na izravnu diskriminaciju osnovom zdravstvenog stanja pritužiteljice također smo prema prituženiku diskriminacije reagirali prijedlogom (mjera za poboljšanje položaja pritužiteljice). U petoj pritužbi u kojoj Ured sumnja na neizravnu diskriminaciju osnovom invaliditeta pritužitelja prema prituženiku diskriminacije reagirali smo preporukom. U šestoj pritužbi Ured je proveo dio ispitnog postupka nakon kojeg i dalje sumnja na izravnu diskriminaciju osnovom invaliditeta.

Statistički podaci o zaprimljenim pritužbama na diskriminaciju na temelju invaliditeta, razvrstani prema područjima i prema osnovanosti pritužbe su sljedeći : Rad i radni uvjeti 10, Obrazovanje,

znanost i sport 9, Pristup dobrima i uslugama 14, Zdravstvena zaštita 1, Socijalna zaštita 2, Pravosuđe i uprava 1.

Opća ocjena pojava diskriminacije temeljem invaliditeta (i zdravstvenog stanja)

a) Pojava diskriminacije temeljem invaliditeta u 2012. godini manifestirala se u propustu da se učenicima s teškoćama u razvoju sukladno njihovim specifičnim potrebama omogući korištenje javno dostupnih resursa, osnovnih škola, prilagodba koje nisu nerazmjerni teret za onoga tko ih je obavezan učiniti (škole), unatoč proklamiranom inkluzivnom osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju.

b) Predrasuda odnosno stereotip djelatnika centra za socijalnu skrb kako osoba oboljela od multiple skleroze (sclerosis multiplex) nije podobna za posvojitelja manifestirala se pojavom diskriminacije temeljem zdravstvenog stanja. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom naime, pored toga što je primarno nadležan za suzbijanje diskriminacije osnovom invaliditeta, postupa i po pritužbama na diskriminaciju osnovom zdravstvenog stanja, ukoliko je riječ o takvim oboljenjima koja kod pretežnog broja oboljelih dovode do invaliditeta. Multipla skleroza jest takvo zdravstveno stanje.

c) Osiguravanje pristupačnosti osobama s invaliditetom izgrađenom okruženju, prijevozu, informacijama i komunikacijama nužno je za njihovo neovisno življenje i potpuno sudjelovanje u svim područjima života. Mjere osiguravanja pristupačnosti koje uključuju uklanjanje barijera odnose se između ostaloga i na građevine, ceste, prijevoz i druge zatvorene i otvorene prostore, uključujući škole, stambene zgrade, zdravstvene ustanove i radna mjesta, informacije, komunikacije i druge usluge. Propuštanje provođenja prilagodbe infrastrukture i prostora, korištenjem opreme i na drugi način koji nije nerazmjerni teret za onoga tko je to dužan omogućiti predstavlja diskriminaciju. Bez obzira na sve pozitivne planove i mjere i natječaje ministarstava kojima se osiguravaju financijska sredstva, nedovoljno se čini na omogućavanju pristupačnosti osobama s invaliditetom, kako na lokalnoj, tako i na nacionalnoj razini. Razloge je moguće pronaći u problemima osiguravanja financijskih sredstava za provedbu pozitivnih propisa, ali i nedostatnih sankcija. Učestalo smo svjedoci kršenja pozitivnih propisa u smislu gradnje nepristupačnih građevina te površina prometne i druge javne namjene.

Preporuke

- Deklarirani inkluzivni/uključujući osnovnoškolski odgoj i obrazovanje učenika s teškoćama u razvoju stvarno i provesti, a time i poštivati, pored drugih međunarodnih i domaćih propisa, Zakon o suzbijanju diskriminacije u dijelu njegovih odredbi koje uređuju institut razumne prilagodbe.

- Nužno je omogućiti svim osobama s invaliditetom neovisno o kojem se oštećenju radi pristupačnost kroz razumnu prilagodbu i univerzalni dizajn te primjerenu razinu kvalitete življenja na ravnopravnoj osnovi s drugima. Potrebno je osigurati sudjelovanje samih osoba s invaliditetom u planiranju uklanjanja postojećih prepreka i omogućiti utjecanje na osiguranje elemenata pristupačnosti prilikom odobravanja projekata za izgradnju javnih građevina i površina te utjecati na učinkovit inspekcijski nadzor i sankcioniranje u slučaju nepoštivanja propisa.

- Nesporno je kako predrasude i stereotipi postoje u većem dijelu društvenih aktivnosti. Nedopustivo je njihovo manifestiranje diskriminacijom. Kako se to ne bi događalo, potrebno je da oni koji odlučuju u konkretnim slučajevima, unatoč uvriježenim procedurama, a osobito stavovima, uvijek iznova, striktno, primjenjuju propise, a pored toga, da obavljaju i dodatne potrebne provjere te isključivo na taj način donose odluke.

3.4. SURADNJA S ORGANIZACIJAMA OSOBA S INVALIDITETOM

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je i u 2012. godini nastavila sa svim oblicima suradnje s organizacijama civilnog društva koje okupljaju osobe s invaliditetom ili rade u njihovu korist kako bi na taj način same osobe s invaliditetom bile što više uključene u aktivnosti koje se na njih odnose.

Dosadašnjom politikom Vlade koja se ogleda i u Zakonu o socijalnoj skrbi (Narodne novine, 33/13) udruge osoba s invaliditetom predviđene su kao pružatelji socijalnih usluga namijenjenih osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju. Na tom području je kao što je opisano u Godišnjem

izvješću za 2011. bilo znatnih poteškoća koje su se, produbljanjem gospodarske krize, u 2012. godini dodatno pojačale.

S obzirom na takvo stanje pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u veljači 2012. godine Vladi Republike Hrvatske i Uredu za udruge Vlade poslala preporuku za rješavanjem sustavnog financiranja udruga i saveza osoba s invaliditetom. Unatoč toj preporuci u svibnju 2012. došlo je do dodatnog pogoršanja situacije. Početkom svibnja 2012. godine pravobraniteljici za osobe s invaliditetom pritužio se veći broj udruga osoba s invaliditetom koje provode trogodišnje projekte u sklopu kojih se pružaju socijalne usluge neophodne osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju. Naveli su kako su im bez prethodne najave i konzultacija za 60 do 70 % umanjeni proračuni za projekte ugovorene s tadašnjim Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi 2010. godine što je dovelo u pitanje daljnje pružanje usluga. Slijedom toga, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom uputila je upozorenje Vladi RH, priopćenjem je na tešku situaciju upozorila i javnost, održala sastanak s predstavnicima Ministarstva socijalne politike i mladih dok se iz Ministarstva financija nisu odazvali pozivu na sastanak. Iz Ministarstva socijalne politike i mladih su nas izvijestili da su imo *Obaveze znosile više od stvarnih mogućnosti na poziciji Ministarstva. Preuzimanjem obveza, ograničene financijske mogućnosti u 2012. G. dopustile su nam odobravanje sredstava za period od 7 mjeseci i to u 100%-tnom iznosu za udruge čiji su korisnici OSI ili djeca s teškoćama u razvoju dok će ostale korisničke skupine biti financirane u iznosu od 80% predviđenih sredstava.*

Najviše pritužbi bilo je od strane udruga koje okupljanju osobe s mentalnom retardacijom/intelektualnim teškoćama. U 2012. godini Ministarstvo je raspisalo natječaje i odobrilo projekte samo za četiri usluge namijenjene osobama s invaliditetom: osobne asistente, asistente u nastavi, tumače za znakovni jezik i kao novu usluga pratitelja za slijepe osobe. Osobe s intelektualnim teškoćama nemaju pravo ni na jednu od tih usluga, a najviše su izložene riziku institucionalizacije dok istovremeno natječaji za usluge koje su njima potrebne nisu raspisani. Jednako tako nisu raspisani ni drugi natječaji za ostale usluge podrške osobama s invaliditetom koje su također usmjerene na sprječavanje institucionalizacije pa udruge koje pružaju takve neophodne usluge osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju nisu mogle prijavljivati projekte i tražiti za njih sredstva.

3.5. ZDRAVLJE

ZDRAVSTVENA ZAŠTITA

Bolničko liječenje medicinskom rehabilitacijom – spinalni centar

Povjerenstvo za izradu prijedloga ustrojavanja nacionalnog spinalnog centra osnovano rješenjem Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi 2011. godine donijelo je Izvješće o radu i nacrt Zaključaka i prijedloga povjerenstva nakon čega je u kratkom vremenu trebalo uslijediti formiranje konačnog prijedloga ustrojavanja Nacionalnog spinalnog centra koji bi se potom uputio na usvajanje Ministarstvu zdravlja. Međutim, ministar zdravlja je sredinom 2012. godine raspustio povjerenstvo i donio odluku o osnivanju novog povjerenstva. Nemamo nikakvih konkretnih saznanja o bilo kakvim pomacima u ovom području.

Ortopedska pomagala

Tijekom 2012. godine izmjenama Pravilnika o ortopedskim i drugim pomagalima unesene su promjene u načinu ostvarivanja prava na ortopedska pomagala koje su nepovoljnije za osobe s invaliditetom, a odnose se na nemogućnost izvanrednog odobravanja pomagala koja nisu na Popisu pomagala i nemogućnost isporuke pomagala putem pošte ili nekom drugom dostavom čime je otežana nabava potrebnih pomagala. Unatoč upozorenjima pravobraniteljice i preporukama za izmjene ovih odredbi, isto nije učinjeno.

Iako je iz dostupnih podataka HZZO-a (Izvor: http://www.hzzonet.hr/dload/publikacije/20120426_Izvjesce_o_poslovanju_HZZOa_za_2011_godinu.pdf) razvidno kako su se ukupni izdaci za ortopedske uređaje i pomagala povećali u 2011. g. u odnosu na 2010. g. (podaci za 2012. g. nisu dostupni) za 8,93%, opskrba osoba s invaliditetom potrebnim pomagalima nije zadovoljavajuća. Na Popisu pomagala ne nalaze sva ona pomagala koja su neophodno potrebna osobama s invaliditetom ili im nije osigurana potrebna količina potrošnih

pomagala (pelene primjerice). Za neka od pomagala koja i jesu na Popisu pomagala nadoplate koje mora izvršiti osoba s invaliditetom su toliko visoke da si ih isti često ne mogu priuštiti. Naročito je ovo veliki problem kod pomagala za djecu s teškoćama u razvoju koja zbog rasta i razvoja trebaju češće nabavljati nova pomagala (npr. invalidska kolica). Osim nedostupnosti potrebnih pomagala, osobe s invaliditetom ovom su se Uredu obraćale i s pritužbama zbog nemogućnosti ostvarivanja prava na pomagala koja se nalaze na Popisu pomagala. Pravobraniteljica neprestano ukazuje na potrebe za uvrštavanjem novih pomagala na Popis te na nužnost omogućavanje svim osobama s invaliditetom upotrebe onih pomagala koja su im potrebna.

Fizikalna terapija u kući

Tijekom 2012. godine Ured je zaprimio više pritužbi osoba s invaliditetom koje su se odnosile ne odbijanje prijedloga za odobravanje fizikalne terapije u kući, na nemogućnost ostvarivanja prava na uslugu u onom obimu u kojem je priznata, na smanjivanje obima pružanja usluge i nemogućnost pronalaženja pružatelja usluge. U ovakvim slučajevima stranke su upućivane na redovne pravne lijekove (žalba), ali su i upućivana upozorenja HZZO-u na kršenje prava osoba s invaliditetom, pogotovo kada su se pritužbe odnosile na nemogućnost pronalaženja ustanove koja će pružiti priznatu uslugu. Fizikalna terapija je osobama koje su se pritužile važan oblik zdravstvene zaštite. U slučaju kada potrebna intenzivna fizikalna terapija izostane dolazi do propadanja funkcija i težih zdravstvenih komplikacija. Zbog ovakvih komplikacija osoba s invaliditetom nije u mogućnosti obavljati sve one aktivnosti koje je do tada mogla, a to se odnosi na sve segmente sudjelovanja u životu zajednice.

Stomatološka zdravstvena zaštita

Vezano uz pružanje potrebne stomatološke zdravstvene zaštite djeci s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom došlo je tijekom 2012. godine do određenih pozitivnih pomaka. Organiziranjem ove usluge u KBC Osijek omogućeno je pacijentima iz regije Slavonije i Baranje zbrinjavanje stomatoloških zdravstvenih problema. Početkom pružanja usluge na području Dubrovnika vjerujemo da je došlo do malog smanjenja pritiska na Stomatološku polikliniku u Splitu iako možemo pretpostaviti kako su liste čekanja i dalje duge. Ovaj problem bi se djelomično mogao riješiti ugovaranjem usluge sa Općom Bolnicom Šibenik za koju je tijekom 2009. godine kupljena pokretna stomatološka jedinica za osobe s invaliditetom u humanitarnoj akciji organiziranoj u suradnji liječnika šibenske bolnice i Udruge Kamenčići. U KB Dubrava lista čekanja i dalje je predugačka.

Zdravstvena zaštita osoba s mentalnim oštećenjem – liječenje i rehabilitacija

Osobe s invaliditetom s mentalnim oštećenjem nemaju jednak pristup zdravstvenim uslugama. U Republici Hrvatskoj prevladavajući oblik liječenja osoba s mentalnim oštećenjem je bolničko liječenje, dok sustav prevencije i rehabilitacije nije razvijen. Nepostojanje izvanbolničkog sustava liječenja i nedostatak psihijatrije u zajednici (služba za mentalno zdravlje u zajednici – uključuje: dnevne centre, centre za rehabilitaciju, mobilni tim za krizne intervencije, usluge poput casemenagamenta, itd.) te rehabilitacije dovodi do višestrukih hospitalizacija, posljedično do institucionalizacije, socijalnog isključivanja, izolacije, stigmatizacije, gubitka radne sposobnosti, a potom i do lišavanja poslovne sposobnosti što sve predstavlja značajno zadiranje u temeljna ljudska prava ovih osoba. Republika Hrvatska nije poduzela značajnije mjere kako bi svoj zdravstveni sustav uskladila s međunarodnim standardima.

ZDRAVSTVENO OSIGURANJE

U veljači 2012. godine stupio je na snagu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju kojim je između ostaloga izmijenjena i odredba članka 49. stavka 2. kojom je sada određeno da *osigurana osoba ima pravo na naknadu troškova prijevoza ako je zdravstvenu zaštitu koristila u ugovornoj zdravstvenoj ustanovi, ... u mjestu koje je udaljeno više od 50 kilometara od mjesta njezina prebivališta, odnosno boravka*. Mnoge osobe s invaliditetom žive u uvjetima siromaštva, u ruralnim područjima, odnosno izvan većih gradova u kojima im se može pružiti specijalistička zaštita koja im je potrebna. Putovanje u mjesto koje je manje od 30 km udaljeno od

mjesta njihovog prebivališta/boravišta za iste je predstavljalo znatan trošak jer su cijene javnog međugradskog prijevoza prilično visoke. Ukoliko osoba s invaliditetom treba primjerice fizikalnu terapiju na koju treba putovati svakodnevno, takva zdravstvena usluga je, iako formalno dostupna toj istoj osobi zapravo nedostupna jer nema dovoljno financijskih sredstva za podmirenje troškova prijevoza. Izmjenom Zakona još se više pogoršao položaj osoba s invaliditetom i proširio krug onih kojima je zdravstvena zaštita postala nedostupna. Na ovaj način krši se proklamirano načelo o nužnosti pružanja adekvatne zdravstvene zaštite svim osobama jednako, živjele one u urbanim ili ruralnim područjima. Ured pravobraniteljice protivio se izmjeni članka 49. stavka 2. Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, međutim mišljenje nije uvaženo. Potrebno je ovdje istaknuti kako Ministarstvo zdravlja Pravobraniteljici ne dostavlja sve prijedloge zakona i podzakonskih akata na mišljenje. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje koji donosi brojne pravilnike kojima su regulirana važna pitanja vezana uz zdravstveno osiguranje i zdravstvenu zaštitu osoba s invaliditetom to uopće ne čini.

PRAVA PACIJENATA I PROPUSTI U LIJEČENJU

Ured je tijekom 2012. godine zaprimio više pritužbi u kojima pritužitelji navode pogreške u liječenju, i to uglavnom počinjene od strane liječnika specijalista u bolničkim ustanovama. U takvim slučajevima pravobraniteljica upućuje pritužitelje u mogućnosti koje im stoje na raspolaganju – obraćanje Hrvatskoj liječničkoj komori, u kojem slučaju Časni sud Komore može pokrenuti postupak u kojem će odlučiti o disciplinskoj odgovornosti liječnika (nestručno obavljanje liječničke profesije ili nepoštivanje i nepridržavanje strukovnog kodeksa). Također se stranke informiraju kako je moguće u sudskom postupku potraživati naknadu štete u slučaju dokazane liječničke pogreške, a postoji mogućnost i dokazivanja pojedinačne prekršaje i kaznene odgovornosti. Međutim, kod pritužitelja prevladava nepovjerenje u pravosudni sustav jer smatraju kako nije moguće ishoditi nepristrano vještačenje. Uz to, sudski postupci kojima se dokazuje počinjenje liječničke pogreške redovito su dugački i iziskuju velike troškove pa je to još jedan od razloga zbog kojeg se oštećeni rijetko odlučuju na ovakve postupke. U slučajevima kada iz dokumentacije Ured utvrdi da postoji sumnja u počinjenje propusta u liječenju kada je posljedica smrt ili invaliditet pacijenta ili dodatno narušavanje zdravlja pacijenta, Ured upućuje zahtjev Ministarstvu zdravlja u kojem se traži provođenje zdravstveno-inspekcijskog nadzora nad stručnim radom zdravstvene ustanove. Ministarstvo u takvim slučajevima od Povjerenstva za stručna pitanja i stručni nadzor Hrvatske liječničke komore traži stručno mišljenje o provedenom liječenju. U nekim slučajevima pritužitelji se Uredu obraćaju radi nepoštivanja Zakona o zaštiti prava pacijenata, pa navode kršenja prava na obaviještenost i prava na prihvaćenje ili odbijanje pojedinog dijagnostičkog, odnosno terapijskog postupka, prava pacijenta s invaliditetom da im se obavijesti daju u njima pristupačnom obliku i ostalo. U ovakvim slučajevima pravobraniteljica upoznaje ustanovu s pravima pacijenata sukladno Zakonu i upozorava na nužnost njihova poštivanja. Iz pritužbi je razvidno kako medicinsko osoblje nije dovoljno upoznato s odredbama propisa koji se odnose na prava pacijenata i njihovu zaštitu pa stoga smatramo kako je potrebno vršiti sustavnu edukaciju i podizati razinu svijesti javnosti o dužnosti poštivanja prava pacijenata. Osobe s invaliditetom naročito se rijetko odlučuju ukazivati na liječničke pogreške, nepoštivanje prava pacijenata kao i sve druge oblike propusta u liječenju odnosno kvaliteti pojedinih postupaka, uglavnom rehabilitacijskih zbog činjenice da kontinuirano trebaju usluge liječnika radi liječenja raznih bolesti i stanja koje su posljedica invaliditeta ili zbog rehabilitacije.

RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

Pravobraniteljica je više puta upozoravala nadležno ministarstvo na potrebu izmjene članka 45. stavka 3. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama kojim je propisano da žalba ne odgađa izvršenje rješenja, obrazlažući kako takvom zakonskom odredbom dolazi do kršenja prava djece s teškoćama u razvoju, a bez razumnog opravdanja te kako ta odredba nije u skladu s Ustavom RH. Kako nadležna ministarstva nisu uvažila prijedloge pravobraniteljice, Ustavnom sudu Republike Hrvatske upućen je prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti članka 45. stavka 3. Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama (NN, br. 85/08, 110/08, 34/11) s odredbama članka 18.

stavka 1., članka 58. stavka 2. i članka 64. stavka 3. Ustava Republike Hrvatske (NN, br. 85/10 – pročišćeni tekst) te ukidanje osporene odredbe.

3.6. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Ministarstvu znanosti obrazovanja i sporta uputili smo preporuku da se što prije donesu pravilnici koji reguliraju školovanje učenika s teškoćama u razvoju, kako bi se što jasnije i na jedinstveni način u Republici Hrvatskoj uredilo pitanje programa, oblika podrške, njihov opseg i intenzitet njihova korištenja, te postupak utvrđivanja i odlučivanja, te revidiranja odluka kojima se uređuje školovanje učenika s teškoćama u razvoju. Unatoč zakonskim i drugim preduvjetima za inkluzivno obrazovanje, još uvijek je značajni oblik podrške njihovom školovanju pod općim uvjetima edukacija stručnjaka, njihova senzibiliziranost i opredjeljenje za inkluzivno obrazovanje. Stoga smo MZOS-u također predložili da se u zakonskim i/ili podzakonskim aktima jasno utvrde načela školovanja učenika s teškoćama u razvoju, kako bi se posebno naglasilo opredjeljenje za: prihvaćanje različitosti, individualni pristup učeniku, polaznje od učenikovih sposobnosti, osiguravanje uvjeta i podrške koji će omogućiti postizanje najvećeg stupnja obrazovanja, obavezu donošenja odluka tijekom procesa obrazovanja koji su u najboljem interesu djeteta i podržavaju djetetovu inkluziju kao i princip školovanja što bliže mjestu stanovanja.

Iz pritužbi koje su upućene Uredu POSI vezano uz pravo na inkluzivno obrazovanje, primjećujemo da se učenicima s većim ili kombiniranim teškoćama često puta olako predlaže obrazovanje u posebnim ustanovama odgoja i obrazovanja i prije nego se pokušaju primijeniti svi ostali oblici podrške. Još uvijek se nedovoljno intenzivno koristi stručna podrška nastavnom osoblju (mobilni tim, savjetovanje AZOO, pravo na inkluziju). U takvim je slučajevima školama upućena preporuka da se prije pokretanja postupka upućivanja u posebnu odgojno-obrazovnu ustanovu, prethodno poduzmu sve mjere prilagodbe potrebama učenika s teškoćama u razvoju, posebno korištenjem prava na integraciju, stručnu edukaciju nastavnog osoblja i uspostavu konstruktivne suradnje s roditeljima.

Kad govorimo o edukaciji, ne mislimo samo na nastavno osoblje, nego i na edukaciju pomoćnika učenika (asistenta), te edukaciju stručnjaka u popratnim službama značajnim za podršku obrazovnoj inkluziji. Pri tome mislimo prije svega na stručna povjerenstva, koja su prema dosadašnjim odredbama Zakona o odgoju i obrazovanju, bila formirana na razini svake škole, a po našem mišljenju, često puta nedovoljno kompetentna i nedovoljno usmjerena poduprijeti pravo učenika s teškoćama u razvoju na obrazovanje u redovnim uvjetima i što bliže mjestu stanovanja. Izmjenom Zakona o odgoju i obrazovanju koji je na snazi od 4. kolovoza 2012. godine izmijenjen je i članak 20., koji uređuje da na razini škole stručno povjerenstvo utvrđuje psihofizičko stanje djeteta prije upisa u prvi razred. Prema našim saznanjima, do početka 2013. godine još uvijek uredi državne uprave u županijama nisu konstituirali, odnosno imenovali stručna povjerenstva za utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta, s obzirom da je sukladno izmjeni ove zakonske odredbe, potrebno donijeti i odgovarajuće izmjene podzakonskih akata. Ured je vezano uz donošenje Odluke o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u šk. god. 2012/2013. i 2013/2014. uputio preporuku vezano uz ostvarivanje prava učenika s teškoćama u razvoju na izravni upis u srednju školu. Kroz posljednjih nekoliko izmjena ove Odluke učenicima s teškoćama u razvoju otežan je upis u srednju školu. Učenici s teškoćama u razvoju neovisno o svojem uspjehu ili motivaciji, često imaju ograničen izbor zanimanja upravo zbog svojih razvojnih teškoća. Institut direktnog upisa predstavlja značajnu prilagodbu individualnim potrebama i osigurava pristup onom obrazovanju koje će učeniku osigurati buduće potpuno uključivanje u zajednicu na ravnopravnoj osnovi s drugima. U tom kontekstu smatramo, uz ostalo, ključnim dokumentom Procjenu i mišljenje Službe za profesionalno usmjeravanje – ona je ključna za određivanje nastavka obrazovanja učenika s teškoćama, jer ga usmjerava prema školovanju za ona zanimanja u kojima će prema svojim sposobnostima i mogućnostima biti uspješan. Smatramo da je učenicima s teškoćama u razvoju postavljanjem bilo kakvih dodatnih uvjeta otežan izravni upis u one programe koji odgovaraju njihovim sposobnostima i mogućnostima, a time postavljene i dodatne prepreke inkluzivnom srednjoškolskom obrazovanju tih učenika.

VISOKOŠKOLSKO OBRAZOVANJE

U 2012. godini pravobraniteljici za osobe s invaliditetom obratilo se znatno više osoba s invaliditetom, odnosno djece s teškoćama u razvoju vezano uz pitanja visokoškolskog obrazovanja nego u ranijim razdobljima. Velik dio tih upita odnosio se na traženje informacija u fazi pripreme za upis studija dok se tek manji dio odnosio na pitanja prilagodbe i osiguravanje podrške tijekom studija. Savjetnica pravobraniteljice sudjeluje u radu Odbora za studente s invaliditetom koji je osnovan na inicijativu Hrvatskog saveza udruga mladih i studenata s invaliditetom SUMSI. Cilj Odbora je povezati sve koji svojim radom djeluju prema studentima s invaliditetom. Pravobraniteljica i savjetnica pravobraniteljice sudjelovale su kao vanjske suradnice u IV.-oj radnoj skupini Tempus projekta EduQuality čiji je zadatak bila izrada izradu prijedloga nacionalnog dokumenta odnosno pokretanje stvaranja nacionalnih standarda i smjernica za razvoj pristupačnosti visokog obrazovanja studentima s invaliditetom u Republici Hrvatskoj.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom poslala je preporuku za osiguranje uvjeta za studiranje osoba s invaliditetom svim visokoškolskim ustanovama (fakultetima, veleučilištima i visokim školama) u RH. Uz preporuku smo ujedno zatražili njihovo očitovanje o trenutnom broju studenata i eventualnim prilagodbama koje su učinili ili ih planiraju učiniti kako bi svoje ustanove učinili pristupačnima i studentima s invaliditetom. Nakon analize odgovora iz anketnog upitnika, nameće se zaključak da je projekt *TEMPUS Obrazovanje za jednake mogućnosti na hrvatskim sveučilištima* u nedostatku sustavne podrške nadležnih institucija od kojih bi se to očekivalo, najviše pridonio stvaranju pristupačnog okruženja koje je preduvjet uključivanja djece s teškoćama u razvoj u visokoškolsko obrazovanje. Iz zaprimljenih odgovora vidljivo je da su na sveučilištima koja su bila uključena u projekt (a radilo se o svim hrvatskim sveučilištima uz izuzetak onog u Puli: Sveučilište u Osijeku, Splitu Rijeci, Zadru i Dubrovniku), osnovani Uredi za studente s invaliditetom te imenovani koordinatori. Time naravno nisu riješeni svi problemi, ali su svakako stvoreni preduvjeti za njihovo rješavanje. Iz odgovora je također vidljivo da je kroz taj projekt organizirana edukacija za nastavno i nenastavno osoblje koju su mnoge ustanove istaknule kao važan preduvjet uključivanju. Gotovo podjednak broj ustanova smatra da su ti preduvjeti osiguranje prostorne pristupačnosti i pomagala odnosno osiguranje financijskih sredstava. Iako ovo nije zanemariv aspekt, ohrabruju odgovori koji sugeriraju drugačije načine rješavanja problema pristupačnosti koji su više na tragu razumne prilagodbe i umjesto financijski zahtjevnih rješenja kao što su ona koja uključuju izgradnju dizala, predlažu drugačiju organizaciju nastave. Vidljiva je također i značajna uloga organizacija civilnog društva odnosno udruga mladih i studenata s invaliditetom koje su u ovom kao i u drugim područjima u nedostatku sustavnih rješenja preuzele na sebe razvoj konkretnih usluga podrške.

Važnost projekta TEMPUS vidljiva je i iz usporedbe odgovora ustanova koje se preko svojih matičnih sveučilišta bile obuhvaćene aktivnostima projekta TEMPUS i veleučilišta i visokih škola koje nisu. Usprkos jasno izraženoj spremnosti manjeg dijela tih ustanova da se nastavni programi koje provode, ponude i studentima s invaliditetom, u većini ustanova zamijećen je ranije spomenuti stav da takvih studenata nema i nije ih bilo čime se gubi iz vida činjenica da su upravo zbog takvog stava i nepripremljenosti tih ustanova, kandidati s invaliditetom neće ni prijavljivati. One ustanove koje su učinile svoje okruženje pristupačnim (i to nipošto ne samo u smislu prostorne pristupačnosti), ujedno imaju i najveći broj studenta s invaliditetom. I njihovi počeci su bili provizorna rješenja, ali kao što smo vidjeli iz obraćanja studenta koji se kreće uz pomoć invalidskih kolica u ustanovi koja nema dizalo, nikako se ne možemo složiti s možebitnim zaključkom da su financijska sredstva jedino što onemogućava da se veći broj učenika s teškoćama u skladu sa svojim sposobnostima i sklonostima odluči na nastavak obrazovanja jer se oni uključuju i inzistiraju na svojim pravima čak kad to podrazumijeva i da ih se nosi na kat kako bi mogli sudjelovati na nastavi. Iako je 50 od 93 ustanova ocijenilo mjere nadležnog Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta pozitivno, Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju kao temeljni zakon koji regulira ovo područje i oko čijeg je prijedloga u javnosti bilo puno prijevora, ni u jednom svom dijelu ne spominje studente s invaliditetom. Još smo dalje od donošenja podzakonskih akata koji bi trebali detaljnije regulirati

oblike i način pružanja podrške te primjerice propisala minimalne standarde pristupačnosti kao što se to već godinama pokušava za osnovnoškolsko obrazovanje. U sklopu projekta priređen je i prijedlogu nacionalnih standarda pristupačnosti za studente s invaliditetom pod nazivom *Osiguravanje minimalnih standarda pristupačnosti visokog obrazovanja za studente s invaliditetom u Republici Hrvatskoj*.

Budući da dokument predstavlja analizu stanja i potreba vezanih uz pristupačnost visokog obrazovanja za studente s invaliditetom te daje preporuke za osiguravanje minimalnih standarda, vjerujemo da će poslužiti kao temelj za izradu obvezujućih i jasnih uputa za kojima, kao što je pokazala i ova analiza Ureda pravobraniteljice za osobe s invaliditetom, postoji izuzetno velika potreba.

3.6.1. CJELOŽIVOTNO UČENJE I PROFESIONALNA REHABILITACIJA

Prema Strateškom planu MZOS-a za razdoblje 2013. – 2015. predviđeno je širenje cjeloživotnog učenja, zbog čega je potrebno osigurati veću dostupnost i sudjelovanje u programima obrazovanja odraslih kao i širenje mreže programa i ustanova za obrazovanje odraslih čime će se stvoriti preduvjeti za povećanje osoba uključenih u cjeloživotno učenje. U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, na području profesionalne rehabilitacije još uvijek nisu učinjeni pomaci u stvaranju sustava profesionalne rehabilitacije, prije svega institucija u kojima bi se provodilo ciljano, sustavno i sadržajno profesionalno rehabilitiranje, a onda i definiranje izvora sredstva za ove namjene.

Sadašnje zakonsko određenje sam sustav profesionalne rehabilitacije čini nesvrhovitim i krajnje neracionalnim jer osobe s invaliditetom usmjerava na umirovljenje, pasivnost i rad na crno umjesto na radnu aktivnost. Bez razvijenog sustava profesionalne rehabilitacije, teško je osigurati obveze koje nam nalaže Konvencija o pravima osoba s invaliditetom.

3.7. ZAPOSŁJAVANJE I RAD

U 2012. godini bilježimo gotovo identične probleme na koje ukazujemo i u prethodnim izvješćima. Najveća zapreka većem zapošljavanju osoba s invaliditetom je nedorečenost i time neprovedivost Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom. Unatoč brojnim mjerama, projektima i planovima usmjerenim na porast zapošljavanja osoba s invaliditetom kao i na održivost postojećeg zapošljavanja, one nisu imale osobite rezultate, niti je izmijenjen spomenuti Zakon iako je Ministarstvo rada i mirovinskog sustava provelo iscrpnu analizu procjene učinaka važećeg zakona. 31. prosinca 2012.godine u evidenciji HZZ-a bilo je registrirano ukupno **6,607** osoba s invaliditetom.

Značajno je istaknuti porast interesa samih osoba s invaliditetom za stjecanjem onih znanja i vještina kojima će upotpuniti temeljna zanimanja i ojačati osobne kompetencije. Međutim, poduzimane mjere poticanja zapošljavanja u 2012. godini nisu išle ukorak s ovim interesima pa na jednoj strani imamo sve više osoba motiviranih da vlastitim ulogom razvijaju svoje potencijale, a na drugoj strani nespremnost i nefleksibilnost državnih tijela i institucija da ovaj interes usmjeravaju prema razvojnim programima, jednako na regionalnoj i nacionalnoj razini. U protekloj godini bilježimo niz pritužbi osoba s invaliditetom koje nisu mogle ostvariti prednost kod zapošljavanja unatoč tome što su udovoljavale svim traženim uvjetima određenog radnog mjesta. Najčešći razlozi i zapreke su:

- nejasno određenje tko se sve smatra osobom s invaliditetom sukladno Zakonu o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom budući da do danas nije propisan način utvrđivanja invaliditeta i smanjene radne sposobnosti (u većini županijskih ureda za područje socijalne skrbi nisu imenovani vještaci niti se provode postupci) za one osobe koje unatoč postojanju visokog stupnja tjelesnog oštećenja svoj invaliditet ne mogu dokazati u slučajevima ako ga iz bilo kojeg razloga svoj status ostvarili prema propisima iz drugih sustava.

- nepostojanje sustava profesionalne rehabilitacije i sustava procjene preostalih radnih sposobnosti

- različito tumačenje prednosti kod zapošljavanja zbog nerazumljivosti pravnih normi

- neučinkovite sankcije za one poslodavce koji ne poštuju pravo prednosti osobi s invaliditetom

- nepostojanje obveze poduzeća u vlasništvu države ili lokalne /područne/ samouprave na objavljivanje slobodnih radnih mjesta natječajem ili oglasom.

U brojnim pritužbama o nepoštivanju prednosti pri zapošljavanju koju jamči čl.10 st. 3. Zakona kada se kršenja ove odredbe prijavi državnom inspektoratu koji podnese optužni prijedlog Prekršajnom sudu protiv poslodavca i odgovorne osobe zbog počinjenog prekršaja kažnjivog po odredbi čl. 35 st. 1. toč. 1. i st. 2. Zakona, Državni inspektorat nema zakonsku ovlast da poništi natječaj, niti da donese rješenje kojim će se utvrditi da tako sklopljeni ugovor nema pravni učinak. Uobičajeni ishod je da nastupi zastara ili prekršitelj plati kaznu dok je osoba s invaliditetom i dalje nezaposlena. Rezultat toga je da se stanoviti broj poslodavaca radije opredjeljuje za svjesno kršenje zakona nego da zaposli osobu s invaliditetom. Osobe s invaliditetom navode da nemogućnost stjecanja radnog iskustva nakon završetka obrazovanja ili osposobljavanja za konkretno zvanje predstavlja značajnu prepreku u njihovu zapošljavanju. Ova prepreka postaje veća što je duže vrijeme osoba nezaposlena jer se gube znanja i vještine stečene tijekom osposobljavanja, a time se za osobe s invaliditetom smanjuju izgledi za zapošljavanje, a poslodavcima se ne daje dovoljno prilika da upoznaju mogućnosti, ali i prednosti zapošljavanja osoba s invaliditetom. Stoga država kroz zakone i institucije treba stvoriti okvir za uzajamnost u kojemu će se interes osoba s invaliditetom podudarati s interesima poslodavaca.

3.8. MIROVINSKO OSIGURANJE

U području mirovinskog osiguranja došlo je do napretka u postupku vještačenja. Prvi korak je osnivanje Centra za medicinsko vještačenje u HZMO-u koji započinje radom 01.01.2014. godine. Druga pozitivna promjena tiče se revizije invalidnosti, koja se do sada obavljala u HZMO-u, a ubuduće će je obavljati Povjerenstvo u ministarstvu nadležnom za mirovinski sustav, koje nadzire rad Zavoda u provedbi mirovinskog osiguranja, a u cilju objektivnog i nepristranog utvrđivanja činjenice invalidnosti, tjelesnog oštećenja ili opće nesposobnosti za rad člana obitelji. Vjerujemo da će se na taj način unaprijediti postupak vještačenja, u cilju smanjivanja broja nezakonito stečenih invalidskih mirovina. Izrazito negativna odredba uvedena je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN, br. 61/11) koja se odrazila na sve osiguranike, a posebno na osobe s invaliditetom zbog samog načina izračuna invalidskih mirovina i veće mogućnosti grešaka od strane djelatnika Zavoda bila je izmjena članka 121. Zakona o mirovinskom osiguranju. Pod opravdanjem usklađivanja sa Zakonom o općem upravnom postupku (NN br. 47/09) (dalje ZUP), Izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju u 2011. godini (NN, br. 61/11) ukinut je stavak 1. članka 122. koji je dopuštao osiguranicima da se pravomoćno rješenje može izmijeniti novim rješenjem ako je prvim rješenjem povrijeđen zakon ili opći akti na štetu osiguranika. Na ovaj način osiguranici koji su oštećeni jer su im bez njihove krivnje pogrešno izračunata mirovinska primanja, ujedno su i zakinuti u odnosu na sve one osobe kojima je uredno po zakonu obračunata i isplaćena mirovina. Prilikom brisanja stavaka 1., 2., i 3. članka 122. ZOMO koje su izvršene zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN br. 61/11) nije se uzeo u obzir članak 5. stavak 2. ZOMO prema kojem prava iz mirovinskog osiguranja ne mogu zastarjeti. Nezastarivost, neotuđivost i neprenosivost prava su jedno od najvažnijih načela mirovinskog osiguranja. Naime, nakon ispunjavanja uvjeta za stjecanje nekog prava prema ZOMO, u svako se doba navedeno pravo može ostvariti. ZUP u svojim člancima omogućava poništavanje, ukidanje i izmjenu rješenja, međutim isto je vezano uz određene rokove predviđene člankom 131. ZUP-a. S obzirom da prava iz mirovinskog osiguranja proistječu iz životnog ulaganja doprinosa tijekom radnog odnosa sa svrhom stjecanja (ostvarivanja) davanja nakon umirovljenja, ne može se vremenski ograničiti mogućnost njihova ostvarenja jer bi se time onemogućilo osiguranika u raspolaganju njegovim sredstvima koja je dugi niz ulagao.

Zakon o općem upravnom postupku poznaje izuzetke od primjene koji su propisani posebnim zakonima (članak 3.). Da se u ZOMO-u može drugačije odrediti nego što je to određeno u ZUP-u govori i članak 3. ZUP-a, dok članak 6. govori o načelu razmjernosti u zaštiti prava stranaka i javnog interesa. Da u ZOMO-u postoje izuzeci od onog što je propisano ZUP-om primjer je i članak 9. stavak 2., kao i članak 111. stavak 5. ZOMO-a. S obzirom da se radi o obveznom izdvajanju iz plaće koje je radniku nametnuto od strane države, smatramo da je država dužna učinkovito zaštititi radnikova sredstva koja on izdvaja radi osiguravanja socijalne sigurnosti po završetku radnog procesa. Država je dužna zakonito izračunati i isplatiti radniku mirovinska primanja sukladno vremenu i količini

izdvajanja novčanih sredstava radnika tijekom njegovog radnog vijeka, odnosno staža osiguranja. Stoga je dužnost države osigurati radniku (osiguraniku) adekvatno sredstvo pravne zaštite u slučaju da je oštećen od strane javno-pravnog tijela koje je dužno brigom dobrog gospodara raspolagati sa povjerenim sredstvima. Predlažemo vraćanje stavka 1. članka 122. jer se tako omogućava osiguranicima rješavanje njihovih prava iz mirovinskog osiguranja (s pravnim djelovanjem unaprijed) u onim slučajevima kada se zbog proteka rokova ne mogu primijeniti odredbe Zakona o općem upravnom postupku. Nadamo se da će u skoroj budućnosti biti riješena i jedna velika negativnost u okviru samog postupka rješavanja po zahtjevu za invalidsku mirovinu koja se odnosi na dugotrajnost postupka donošenja rješenja od strane prvostupanjskog tijela, odnosno Područnih službi HZMO-a. Problem se pojavljivao i kada bi Središnja služba rješavajući u drugom stupnju uvažavajući žalbu stranke predmet vratila prvostupanjskom tijelu, područnoj službi HZMO-a, koja bi opet donijela isto rješenje (negativno za stranku) ne poštujući odluku drugostupanjskog tijela ili čak odluku Upravnog suda. Smatramo da neprovođenjem rješenja Središnje službe HZMO-a, područna služba HZMO-a je nametnula stranci dodatnu obvezu ponovnog pokretanja (novog) već jednom provedenog postupka po istoj stvari, što nije u skladu sa zahtjevima koje postavlja načelo ekonomičnosti i pravičnog vođenja upravnog postupka.

3.9. SOCIJALNA ZAŠTITA

3.9.1. SOCIJALNA SKRB

U raspravi vezanoj uz donošenje Zakona o socijalnoj skrbi (NN 33/12) predlagali smo da osobna invalidnina, kao naknada namijenjena uključivanju u neovisni život zajednice, bude ovisna jedino o težini invaliditeta, a nikako o prihodu, a pogotovo ne o imovini osobe. Naime, ukoliko se radi o naknadi za uključivanje u život zajednice, onda se radi o podmirivanju svih troškova koji proizlaze iz invaliditeta, stoga je umanjivanje osobne invalidnine za ostvareni prihod protivno inkluzivnom karakteru ove naknade. Tako osoba s invaliditetom, ukoliko se i zaposli, dobiva manji iznos osobne invalidnine, ili je čak niti ne dobiva (ukoliko bi npr. ostvarila plaću od oko 3300,00 kn). Tada se postavlja pitanje da li osoba s teškim invaliditetom koja zbog težine invaliditeta ima pravo na osobnu invalidninu, samo zbog činjenice da se zaposlila više ne treba dobivati iz sustava socijalne skrbi naknadu za sve troškove koji proizlaze iz invaliditeta, nego te troškove treba podmirivati iz svoje plaće? Takvim konceptom ne doprinosi se niti većem uključivanju u svijet rada, koji zbog trenutnih gospodarskih prilika u zemlji većina osoba smatra nesigurnim područjem kroz koje bi osiguravali vlastitu egzistenciju. Upozorili smo nadležno Ministarstvo socijalne politike i mladih i na nejednakost između osoba koje ostvaruju plaću i osoba koje ostvaruju mirovinu – osobama koje ostvaruju mirovinu od takvog imovinskog cenzusa izuzet je iznos najniže mirovine ostvarene za 40 godina mirovinskog staža, danas 2263,60 kn, dok se osobama koje ostvaruju plaću invalidnina umanjuje ukoliko prelazi iznos osobne invalidnine. Na sličan način možemo govoriti i o nekim uslugama iz područja socijalne skrbi, koje su ograničene u intenzitetu i načinu korištenja i kao takve često puta ne mogu osigurati neovisniji život osobe u obitelji ili sredini u kojoj živi (npr. psihosocijalna podrška u obitelji ograničena na najviše 5 sati tjedno, a ne prema individualnoj potrebi). Kako se uslugama u socijalnoj skrbi zadovoljavaju rehabilitacijske potrebe, potrebe njege, pomoći, boravka i zadovoljavanju drugih životnih potreba čime se direktno sprečava moguća institucionalizacija osobe s invaliditetom, smatramo da je potrebno pažljivo razmotriti sva prava i usluge upravo u kontekstu osiguravanja što neovisnijeg života za osobe s invaliditetom. Pritužbe su se odnosile na odredbe Zakona o socijalnoj skrbi koje reguliraju pravo na status roditelja njegovatelja ili status njegovatelja. Preporučeno je nadležnom Ministarstvu da u budućim izmjenama Zakona o socijalnoj skrbi jasnije definira svrhu i narav ovih prava, te eventualna ograničenja za njegovo ostvarivanje.

Osvrnuli smo se i na rad centara za socijalnu skrb i stručnih djelatnika, koji prema novom ustroju u centrima za socijalnu skrb nisu specijalizirani za poslove vezane uz invaliditet, stoga postoji i značajan broj pritužbi korisnika centara za socijalnu skrb. Ministarstvu socijalne politike i mladih uputili smo preporuku da kadrovski, stručno, organizacijski i na druge načine ojača centre za socijalnu skrb i stručne djelatnike, kako bi oni mogli na kvalitetniji način pružati potrebne usluge osobama s

invaliditetom. Prilikom kreiranja politika za osobe s invaliditetom u svim sustavima koji skrbe za njihovu socijalnu sigurnost, treba voditi računa da se njihov položaj izjednači sa svim drugim osobama. Nužno je uvažavati njihove slabije šanse za postizanje jednakog položaja u društvu, posebno osoba s invaliditetom kojima je zbog težine invaliditeta potrebna veća podrška. Isto tako, potrebno je raditi na podizanju svijesti i senzibiliziranosti stručnjaka i javnosti o potrebi da osobe s invaliditetom imaju pravo na što aktivniji i neovisan život u zajednici. Bez toga, sustav socijalne skrbi ne može odgovoriti na izazove rješavanja vrlo složenih i suptilnih problema osoba s invaliditetom u uvjetima u kojima organizacijski, kadrovski i stručno ne mogu prevladati jaz između realnih mogućnosti i očekivanja osoba s invaliditetom.

3.9.1. SKRBNIŠTVO

Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom organizirao je dana 4. i 5. listopada 2011. u Šibeniku stručni skup pod nazivom „*Poslovna sposobnost i skrbništvo - raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse*“, s ciljem upoznavanja stručnjaka u Republici Hrvatskoj s mogućnostima unaprjeđenja prakse u postupcima za lišenje poslovne sposobnosti, odnosno usklađivanja prakse sa odredbama Konvencije o pravima osoba s invaliditetom. Nakon održanog stručnog skupa uputili smo preporuku nadležnom ministarstvu da stručnjacima centara za socijalnu skrb dostavi pisane upute o tome kako primjenjivati odredbe Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, te kako se sadašnje odredbe Obiteljskog zakona (u daljnjem tekstu: ObZ) trebaju tumačiti i primjenjivati na način da se u najvećoj mogućoj mjeri istovremeno poštuju ljudska prava osoba lišenih poslovne sposobnosti. Posebno smo preporučili da Ministarstvo osigura da svi centri za socijalnu skrb provedu postupak preispitivanja odluka o stavljanju pod skrbništvo ukoliko to nije učinjeno u posljednje 3 godine, a kako to nalaže članak 165. ObZ-a. Kako bismo vidjeli rezultate preispitivanja zatražili smo nove podatke od centara za socijalnu skrb.

Iz zaprimljenih podataka vidljivo je da se u evidenciji 89 centara za socijalnu skrb u Republici Hrvatskoj (od kojih smo dobili podatke) nalazi 18 877 osoba lišenih poslovne sposobnosti. U 2010. g. taj je broj iznosio 16 362 osoba. Iako zabrinjava povećanje ukupnog broj osoba lišenih poslovne sposobnosti, omjer osoba potpuno i djelomično lišenih poslovne sposobnosti sada je nešto povoljniji - za 4% povećao se udio djelomično lišenih osoba u odnosu na one potpuno lišene. Smatramo da povoljniji omjer u korist djelomičnih lišenja poslovne sposobnosti proizlazi iz promijenjene prakse sudaca općinskih sudova, ali i vještaka koji u većoj mjeri nego do sada predlažu lišavanje poslovne sposobnosti samo djelomično. Unatoč uočenoj pozitivnoj promjeni prakse, ovaj omjer i dalje ukazuje na nepoštivanje odredbi Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i na nužnosti daljnjeg provođenja aktivnosti s ciljem podizanja razine svijesti o pravima osoba s invaliditetom i dužnosti poštivanja Konvencije. Obveza preispitivanja odluka o lišenju poslovne sposobnosti propisana je u članku 165. ObZ-a. Međutim, navedeni zakonski članak smatramo manjkavim te je nadležnom ministarstvu predložena njegova izmjena. Naime, u postupku preispitivanja razloga za lišenje poslovne sposobnosti nije dovoljno zahtijevati traženje samo mišljenja liječnika primarne zdravstvene zaštite, kako je to određeno člankom 165. ObZ-a. Ovakva zakonska formulacija međutim ne sprječava stručne radnike CZSS-a da preispitivanje u okviru svoje nadležnosti provedu na način da prikupe i druge relevantne podatke i dokaze, odnosno izađu iz „okvira“ navedenog zakonskog članka, a sukladno svom stručnom znanju, metodama rada i ovlastima. Centri za socijalnu skrb dostavili su podatke kako je tijekom 2012. g. preispitano svega 16% odluka o lišenju poslovne sposobnosti. Iz toga proizlazi da se radi o poslu kojega je centrima za socijalnu skrb sa sadašnjom organizacijom rada i brojem stručnih djelatnika gotovo nemoguće obaviti na taj način i na toj razini. U onim centrima za socijalnu skrb koji su proveli veliki broj preispitivanja rečeno nam je da su postupke proveli na način kako je to definirano člankom 165. ObZ-a - traženjem mišljenja liječnika primarne zdravstvene zaštite koje je kako smo gore naveli gotovo neupotrebljivo za daljnju konkretnu odluku vezanu uz promjenu opsega lišenja ili vraćanja poslovne sposobnosti. Stoga je i razumljivo da je prijedloga centara za socijalnu skrb za vraćanje poslovne sposobnosti u cijeloj RH bilo svega 120.

Što se tiče inicijative koja je prethodila prijedlozima za vraćanje poslovne sposobnosti, proizlazi da je najveći broj inicijativa došao od samih štíćenika i njihovih obitelji (zajedno 62%). Nakon toga slijede mišljenja zdravstvenih institucija (30%), dok je najmanji broj inicijativa došao od strane domova. Inicijativa štíćenika svakako je poželjna kad se radi o postupcima za vraćanje poslovne sposobnosti. S druge strane, ovaj podatak možda ukazuje i na pasivnost centara za socijalnu skrb kao i domova socijalne skrbi da iniciraju i predlažu takve postupke.

Ured pravobraniteljice je tijekom 2012. godine zaprimio više pritužbi, odnosno obavijesti o kršenjima prava stranaka u sudskom postupku za lišenje poslovne sposobnosti. Neke od tih pritužbi odnosile su se na nerazumno dugo trajanje sudskih postupaka za vraćanje poslovne sposobnosti, za davanje dopuštenja za sklapanje braka osobi lišenoj poslovne sposobnosti (gotovo tri godine u jednom slučaju), iako je Obiteljskim zakonom propisano da su postupci u stvarima koje se uređuju istim zakonom hitni. U ovim slučajevima smatramo da je povrijeđeno ustavno pravo stranke na donošenje odluke o njezinim pravima i obvezama u razumnom roku. Pravo na brak jedno je od temeljnih ljudskih prava svake osobe, a ratifikacijom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom Republika Hrvatska obvezala se poduzeti učinkovite mjere otklanjanja diskriminacije protiv osoba s invaliditetom u svim pitanjima vezanim uz brak, obitelj, roditeljstvo i osobne odnose, a posebno se obvezala osigurati prihvaćanje prava svih osoba s invaliditetom, koje su u dobi za brak, da sklope brak i zasnuju obitelj. Kako je ovo pravo osobama s invaliditetom u našem pravnom sustavu ograničeno činjenicom lišavanja poslovne sposobnosti, smatramo da bi se sudske odluke kojima se odlučuje o dopuštenju za sklapanje braka trebale donositi u najkraćem mogućem roku. Ured je nadalje stekao saznanja kako se svi postupci za vraćanje poslovne sposobnosti pokrenuti pred jednim općinskim sudom obustavljaju iz razloga što predlagatelj (CZSS) nije predujmio troškove vještačenja. Preispitivanje u gore opisanom konkretnom postupku pokrenuto od centra za socijalnu skrb na samom početku bila su onemogućena odlukom općinskog suda koji je tumačeći odredbe ZPP-a i ObZ-a donio gore citirano mišljenje tako da su postupci preispitivanja rješenjem suda obustavljeni. Osobe s invaliditetom, one lišene poslovne sposobnosti najčešće nemaju dovoljno vlastitih sredstava za predujmljivanje vrlo visokih troškova vještačenja. Centri za socijalnu skrb očito također ne raspolažu novčanim sredstvima za podmirenje ovih troškova. S obzirom na sve navedeno, Ministarstvu socijalne politike i mladih predložili smo žurne izmjene Obiteljskog zakona u dijelu u kojem je regulirano podmirenje troškova vještačenja od strane centra za socijalnu skrb, na način da se tim odredbama jasno i nedvosmisleno utvrdi tko je dužan snositi troškove vještačenja u postupcima lišavanja poslovne sposobnosti. Za isto će pretpostavljamo biti nužna suradnja s Ministarstvom pravosuđa. Ukoliko će se odredbe izmijeniti odnosno tumačiti na način da je ove troškove dužan snositi centar za socijalnu skrb, onda je nužno centrima za socijalnu skrb osigurati potrebna novčana sredstva za podmirenje ovih troškova. Održavanje ovakvog stanja dovodi do situacije da osoba koja je lišena poslovne sposobnosti istu ne može vratiti, samo iz razloga što ona sama ili centar za socijalnu skrb nemaju dovoljno novčanih sredstava za podmirenje troškova vještačenja. Na taj način osobe slabijeg imovnog stanja dovodi se u neravnopravan položaj u odnosu na one boljeg imovnog stanja koje su u mogućnosti podmiriti troškove vještačenja. Smatramo da je ova nejednakost nedopustiva i da mogućnost samostalnog raspolaganja svojim osnovnim ljudskim pravima ne smije ovisiti o materijalnim mogućnostima. Izvješće o poduzetom Ured nije zaprimio niti nakon upućivanja dvije požurnice Ministarstvu.

Tijekom rada, imali smo prilike vidjeti više nalaza i mišljenja vještaka u kojima nije vidljiva nužna veza između bolesti/dijagnoze/stanja i nemogućnosti zaštite vlastitih prava i interesa, a koju Obiteljski zakon zahtijeva. Smatramo da vještak, liječnik psihijatar kod donošenja ovako važne odluke (nalaz i mišljenje) mora poznavati svrhu i cilj donošenja ovakve odluke te znati da li se ista svrha i cilj mogu postići donošenjem ovakve odluke ili se mogu postići i na neke druge načine, koji manje zadiru u ljudska prava pojedinca. Stoga smo Hrvatskoj liječničkoj komori preporučili da se u Program izobrazbe kandidata za sudske vještake medicinske struke koji je sastavni dio Pravilnika o provođenju izobrazbe kandidata za stalne sudske vještake uvrsti obveza posebne izobrazba za vještačenja u

postupku lišenja poslovne sposobnosti te da se Komora založi za podizanje razine kvalitete vještačenja u postupcima lišavanja poslovne sposobnosti, između ostaloga i provođenjem kvalitetne i kontinuirane edukacije vještaka medicinske struke za ovo konkretno područje. Kako bi se unaprijedio sustav vještačenja u postupcima za lišenje/vraćanje poslovne sposobnosti, Ured pravobraniteljice je Ministarstvu pravosuđa podnio prijedlog za izmjene Pravilnika o stalnim sudskim vještacima na način da se propiše obveza vještaka na kontinuiranu i ciljanu edukaciju, specifičnu za ovo područje.

3.9.2. NEOVISNO ŽIVLJENJE I UKLJUČENOST U ZAJEDNICU

Nepostojanje širokog raspona usluga i podrške neovisnom življenju u zajednici nameće osobama s invaliditetom samo nekoliko mogućnosti – smještaj u dom socijalne skrbi ili život u vlastitoj obitelji bez mogućnosti osamostaljivanja. I dalje nedostaju pružatelji izvaninstitucionalnih usluga koje bi omogućile osobama s invaliditetom neovisno življenje u zajednici. Problem s pružateljima određenih usluga koje osiguravaju neovisno življenje i život u zajednici ključan je i za sve osobe s invaliditetom koje se nalaze na smještaju u nekom od domova socijalne skrbi. Nedostatak usluga u zajednici značajan je i za proces deinstitutionalizacije osoba koje su godinama zbrinute u okviru domova socijalne skrbi. Tijekom prošle godine Ured je pratio napredovanje procesa deinstitutionalizacije obilaskom domova socijalne skrbi čiji je osnivač Republike Hrvatska i drugi osnivači u kojima su smještene osobe s psihosocijalnim invaliditetom. Također smo obišli centre za rehabilitaciju i održali sastanke s predstavnicima centara za socijalnu skrb i upravnih odjela nadležnih za socijalnu skrb u jedinicama regionalne samouprave. Tijekom 2012. godine izvršen je obilazak ukupno 10 županija, odnosno 11 domova socijalne skrbi za skrb o psihički bolesnim odraslim osobama (u daljnjem tekstu: domovi), 2 centra za rehabilitaciju, 1 udruga za inkluziju koja pruža usluge stanovanja uz podršku u zajednici. Utvrđeno je da je najznačajnija prepreka intenziviranju deinstitutionalizacije korisnika nedostatak odgovarajućih usluga podrške u zajednici. Preporučeno je Ministarstvu socijalne politike i mladih da nastavi započeti proces deinstitutionalizacije korisnika iz domova socijalne skrbi, intenzivirati aktivnosti u procesu razvoja usluga u zajednici, kako bi se za osobe s mentalnim oštećenjima, ali i drugim kategorijama osoba s invaliditetom, što prije omogućilo aktivno sudjelovanje u zajednici. Usluge koje nužno treba razvijati su programi boravka, stručne psihosocijalne podrške u obitelji, pomoći i njege u kući i sve oblike asistencije, jer jedino raznovrsnost, a time i individualizirani odabir usluga svakoj osobi daje veću mogućnost osamostaljivanja. Niz pritužbi osoba s invaliditetom u proteklom razdoblju odnosilo se i dalje na uslugu osobnog asistenta. Ta se usluga i dalje osigurava putem projekta MSPM, međutim, pritužbe i dalje ukazuju na neke nedostatke u provođenju ovog projekta.

Gospodarska situacija u državi odražavala se i na mogućnosti proširenja kapaciteta postojećih ustanova – dnevnih centara za rehabilitaciju. Domovi socijalne skrbi za stalni smještaj koji su na svojem području potencijalni “centar usluga u zajednici” imaju planove prema pružanju dnevnih usluga i usluga patronaže, međutim mnogi su u nemogućnosti realizirati svoje planove bez dodatnih sredstava. Isto tako, niti dnevni centri i ustanove drugih osnivača, nisu uspijevale proširiti svoje kapacitete i povećati broj obuhvaćenih korisnika, isključivo zbog nedostatka sredstava, o čemu se jasno izrazilo nadležno Ministarstvo socijalne politike i mladih. Smatramo da Ministarstvo treba sve to uzeti u obzir u budućem kreiranju socijalne politike u dijelu koji se odnosi na pružatelje usluga, financiranje udruga, definiranje standarda kvalitete usluga i raspodjele sredstava za udruge uzimajući u obzir standarde usluga i mrežu pružatelja usluga na pojedinom području.

PRAVA OSOBA SA PSIHO-SOCIJALNIM TEŠKOĆAMA U DOMOVIMA SOCIJALNE SKRBI ZA STALNI SMJEŠTAJ

Tijekom 2012. godine obišli smo više domova socijalne skrbi za psihički bolesne odrasle osobe. Cilj obilazaka bio je utvrditi razinu poštivanja ljudskih prava osoba smještenih u instituciju sukladno nacionalnom zakonodavstvu i međunarodnim pravnim standardima. Gotovo niti jedan dom koji smo obišli nije bio u potpunosti pristupačan za osobe s invaliditetom smanjene pokretljivosti. Smještaj nepokretnih ili teže pokretnih korisnika u institucije u kojima im zbog nepostojanja elemenata pristupačnosti za svladavanje visinskih razlika nije omogućen niti boravak na svježem zraku,

najozbiljnije je kršenje njihovih ljudskih prava na što su upozorene institucije u kojima je uočena ovakva praksa te je zatraženo da se korisnicima osigura primjeren smještaj.

Prilikom obilaska nekih domova, na temelju razgovora s korisnicima i vlasnicima doma stekli smo dojam pretjerane kontrole nad korisnicima, nedostatak poštivanja osobne autonomije pojedinca i njegovog dostojanstva, i onemogućavanja slobode izbora općenito, pa i u načinu provođenja slobodnog vremena. Korisnici obavljaju kupanje (održavanje osobe higijene) pod nadzorom (u prisutnosti) stručnih radnika i u točno određeno vrijeme, odnosno dan u tjednu. U domovima u kojima je uočeno ovakvo postupanje preporučeno je odustati od prezaštitničkog postupanja i podcjenjivanja sposobnosti korisnika, primjenjivati individualnu procjenu sposobnosti u suradnji sa stručnjacima i skrbnicima, omogućavati samostalno odlučivanje i slobodu izbora koliko je to god moguće, omogućiti slobodu kretanja i ostvarivanje osobnih interesa korisnika.

Vlasnici jednog doma rekli su nam kako korisnici nisu zainteresirani za razvijanje ljubavnih veza i nisu sposobni za održavanje intimnih odnosa zbog lijekova koje uzimaju, a da zajedničko življenje u istoj sobi „zakonom nije dopušteno“. Pretpostavlja se stoga da se korisnicima onemogućava održavanje intimnih veza i odnosa, da se prema tome korisnike niti ne educira vezano uz kontracepciju i reproduktivna prava. Ustanove su upozorene kako je potrebno podržati eventualne ljubavne/emocionalne veze i dostojanstveno prakticiranje intimnih odnosa, vodeći računa o primjeni primjerenih metoda kontracepcije zasnovanih na individualiziranom pristupu, provoditi edukaciju o odgovornom seksualnom ponašanju. U nekih drugim domovima zatekli smo potpuno drugačiju praksu sukladno kojoj je omogućeno osobama u intimnim vezama boravljenje u istoj sobi ili barem provođenje određenog vremena u prostoriji u kojoj im je osigurana privatnost, a sve u dogovoru sa stručnim osobljem doma.

Kako proces deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi teče postepeno, rekli bismo i nedovoljno brzo zbog neosiguravanja sustava podrške življenju u zajednici, očekuje se kako će osobe s mentalnim oštećenjima možda i više od drugih kategorija osoba s invaliditetom biti „osuđene“ na instituciju još neko izvjesno vrijeme. Ukoliko društvo ne nađe drugi oblik zbrinjavanja ovakvih osoba, odnosno dok god su isti usmjereni na zbrinjavanje u instituciji, te institucije je potrebno ustrojiti tako da se život korisnika u što je moguće manjoj mjeri razlikuje od njihovog života koji su do tada provodili izvan institucije. Također je potrebno ovim osobama zajamčiti poštivanje svih njihovih ljudskih prava, zajamčiti im osiguravanje kvalitetne zdravstvene njege, ali istovremeno uz sprječavanje njihovog potpunog isključivanja iz života zajednice. Potrebno je od strane osoblja poticati zadržavanje kontakta sa obitelji i poticanje odnosno omogućavanje zadržavanja onih interesa koje je korisnik imao prije ulaska u instituciju, a sve kako bi pojedinac koji je uslijed svog invaliditeta izgubio mogućnost na svoj dotadašnji obiteljski život ne bi izgubio i svoju privatnost, osobnu autonomiju, identitet i dostojanstvo.

3.9.3. AUTIZAM

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom se unazad više od dvije godine intenzivno bavi problemom autizma, te smatra da državna tijela i institucije trebaju osigurati djeci i odraslim osobama s autizmom i njihovim roditeljima odgovarajuću podršku, koja neizostavno treba uključivati kako sustav obrazovanja, tako i sustav zdravstva i socijalne skrbi, na način da multidisciplinarna podrška bude dostupna svakom djetetu i osobi u zajednici u kojoj živi.

Od svega što je u području autizma neodgovarajuće riješeno teško je razlučiti što je hitnije i važnije – multidisciplinarni pristup u dijagnostici i tretmanu ovih osoba (liječnik, edukacijski rehabilitator, psiholog i drugi), izostanak zdravstvene dimenzije dijagnostike i tretmana autizma, podizanje razine stručnosti i ciljana edukacija stručnjaka, odgovarajući prostorni, materijalni i kadrovski uvjeti u postojećoj ustanovi (Centar za autizam), rana intervencija i podrška obitelji. Kada sve ovo izostane, razvijaju se intenzivno nepoželjni oblici ponašanja, „invaliditet“ osobe se povećava, šanse za osamostaljivanje se smanjuju. U prošlogodišnjem izvješću Hrvatskom Saboru, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom u posebnom je poglavlju iznijela kompletnu problematiku autizma u Hrvatskoj. Učeci o autizmu, mi smo utvrdili da niz eminentnih stručnjaka iz područja rehabilitacije autizma

desetljećima ukazuje na potrebne promjene i nedostatke sadašnjeg sustava, to su stručnjaci ne samo iz samog Centra za autizam nego i vanjski/nezavisni stručnjaci (Fakultet ERF-a, rehabilitatori, liječnici), o tome su signalizirale udruge, roditelji, o tome su pisani stručni članci i održavani stručni skupovi i unatoč tome ništa se u 25 godina nije pomaknulo u smjeru uspostave sustava skrbi na državnoj razini ili značajno podizanje svih kapaciteta postojećeg Centra za autizam.

Već u posebnom dijelu godišnjeg izvješća za 2011. predložili smo optimalan način – na razini Vlade RH imenovati radnu skupinu koja će u zadanom roku donijeti sasvim konkretna rješenja za uspostavu cjelovitog i odgovarajućeg sustava skrbi za osobe s autizmom. U tom smislu potrebno je pronaći institucionalna rješenja (precizirati koje ustanove i na kojem području RH postoje, koje nedostaju), zakonodavne promjene, te eventualni financijski okvir svega toga. Vjerujemo da Republika Hrvatska već sada raspolaže sa dovoljno kapaciteta (stručnih, institucionalnih, zakonskih), koje treba ugraditi u sustavna rješenja. Stoga je pravobraniteljica za osobe s invaliditetom predložila održavanje sastanka sa ministrima tri najznačajnija sustava za osobe i djecu s poremećajima autističnog spektra, kako bi im osobno izložila ovaj prijedlog, te kako bi se ovdje donijele i konačne odluke za promjene. 13. prosinca 2012. u prostorijama Vlade RH taj je sastanak i održan. Sastanku su nazočili ministar zdravlja, ministrica socijalne politike i mladih, te ministar obrazovanja. Na sastanku su svi sudionici iznijeli gotovo jednaka stajališta vezano uz formiranje radnog tijela Vlade, sastavljeno od stručnjaka različitih profila, koje će izraditi konkretan hodogram aktivnosti prema kojima će se na cijelom teritoriju RH uspostaviti smislen i kvalitetan sustav skrbi za djecu i odrasle osobe s poremećajima iz autističnog spektra. Što skorije čekujemo izvješće o konkretnim aktivnostima i rokovima u okviru kojih će radna skupina dati svoj prijedlog Vladi RH.

3.10. PRAVOSUĐE

ZATVORSKI SUSTAV

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je na temelju obilazaka te razmatrajući pritužbe zatvorenika tijekom 2011. godine utvrdila da unutar zatvorskog sustava dolazi do povrede prava zatvorenika s invaliditetom, na što je upozorila Upravu za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa i zatražila poduzimanje mjera kojima bi im se omogućilo korištenje pravima zagwarantiranih kako međunarodnim ugovorima i preporukama, tako i nacionalnim zakonodavstvom, prvenstveno vezano uz uvjete smještaja i dostupnost primjerene zdravstvene zaštite. U odgovoru Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa navodi se kako će se od 2012. do 2015. godine osigurati prilagođenost većeg broja kaznenih tijela Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa RH osobama s invaliditetom, a koja obveza je preuzeta na temelju Nacionalne strategije izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine. Za 2012. godinu planira se započeti i dovršiti radove ugradnje lifta u Zatvorskoj bolnici. Pravobraniteljica je tijekom 2012. godine izvršila obilazak još dva zatvora – Zatvor u Osijeku i Zatvor u Puli te još jednom upozorila Ministarstvo pravosuđa na neprilagođenosti zatvorskog sustava osobama s invaliditetom zbog kojeg dolazi do povrede njihovih prava. Stoga je preporučeno predvidjeti dostatna financijska sredstva da bi se ispunili zahtjevi Konvencije i Zakona o izvršavanju kazne zatvora kojima se jamči zatvorenicima smještaj primjeren vrsti i stupnju njihova invaliditeta. Osobito smo skrenuli pozornost na nužnost osiguravanja sredstava za izgradnju dizala u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu te zapošljavanje fizioterapeuta u Kaznionici u Glini, budući da u istoj kaznionici zbog arhitektonske pristupačnosti kaznu izdržava veći broj zatvorenika s invaliditetom. Nadalje smo naglasili nužnost provođenja edukacije svih pravosudnih djelatnika vezano uz pravilno ophođenje prema osobama s invaliditetom. U svom odgovoru Ministarstvo pravosuđa izvijestilo nas je kako su u Državnom proračunu za 2013. godinu osigurana financijska sredstva za ugradnju dizala u Zatvorskoj bolnici u Zagrebu. Istaknuto je kako se provode edukacije zatvorskih službenika za pravilno ophođenje prema osobama s invaliditetom. Iz navedenog je razvidno kako se niti tijekom 2013. godine osim izgradnje dizala za Zatvorsku bolnicu neće poduzimati mjere radi osiguranja arhitektonske pristupačnosti ustanova u zatvorskom sustavu na koji način bi se omogućio primjeren smještaj osobama s invaliditetom.

OVRŠNI POSTUPAK

Jednako kao i sve veći broj građana u RH, tako i osobe s invaliditetom u sve većem broju obraćaju nam se zbog nezakonitosti u provođenju ovrhe na njihovim primanjima. Najveći postotak pritužbi odnosi se na nezakonitost dostave rješenja o ovrsi gdje stranka navodi da uopće nije zaprimila rješenje o ovrsi te nije ni mogla iznijeti prigovor na isti, te nije ni znala zbog kojih dugovanja joj se obustavljaju sredstva sa računa u banci, odnosno mirovini.

Druga nezakonitost na koju se najčešće pritužuju stanke tiče se postupka ovrhe gdje se ne poštuju zakonske odredbe o izuzeću od ovrhe određenih primanja i naknada po određenim osnovama, već se ovršeniku oduzimaju sva sredstva koja ima na računu ili više od polovice ionako malih mirovinskih primanja premda stranka nije potpisala, odnosno ne postoji isprava o suglasnosti o zapljeni plaće (primanja) ovjerena kod javnog bilježnika.

OBVEZNA OSIGURANJA U PROMETU

Nakon saznanja dobivenih iz medija da je u tijeku izrada novog Zakona o obveznim osiguranjima u prometu te informacija dobivenih od strane udruga osoba s invaliditetom i od predstavnika medicinske i pravne struke, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zatražila je i dobila od Ministarstva financija prijedlog Nacrta navedenog Zakona. S obzirom da je osnovni zadatak Pravobranitelja za osobe s invaliditetom zaštita, praćenje i promicanje prava i interesa osoba s invaliditetom, prijedlog Zakona čiji su sastavni dio medicinske tablice i tablice odštete ocijenili smo neprihvatljivim za osobe kod kojih nastupi teži i trajni invaliditet kao posljedica prometnih nesreća. Ocijenili smo da puko mjerenje ozljede, odnosno oštećenja pridodajući mu određeni postotak, predstavlja negiranje socijalnog modela odnosa prema invaliditetu zajamčenog Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom i krajnje pojednostavljivanje postupka koji bi morao odražavati visoku pravno-medicinsku razinu te uvažavati različitosti i individualne karakteristike svakog pojedinog oštećenika u prometu. S obzirom da je prijedlog Zakona sadržavao niz odredbi na štetu oštećenika, upozoravali smo prije svega Ministarstvo financija a onda i sva druga relevantna državna tijela, kao i Vladu RH i Sabor RH te saborske odbore da bi ovakav prijedlog Zakona u slučaju da bude donesen predstavljao kršenje prava osoba s invaliditetom budući da bi došlo do drastičnog smanjenje iznosa naknade štete, čiji bi limit određivale tablice, a ne stvarne potrebe oštećenika. Prema našim saznanjima do kraja izvještajnog razdoblja navedeni prijedlog zakona nije razmatran niti pušten u daljnju proceduru.

3.11. ŽENE S INVALIDITETOM

Pravobraniteljica je tijekom 2012. godine prisustvovala različitim stručnim skupovima u organizaciji udruga osoba s invaliditetom te organizirala susrete sa organizacijama žena s invaliditetom s ciljem podizanje razine svijesti javnosti o pravima žena s invaliditetom kao i ukazivanja na propuste u zaštiti njihovih prava i nužnost daljnjeg razvijanja mehanizama njihove učinkovite zaštite, potom edukacije i osnaživanja samih žena s invaliditetom u području promicanja i zaštite svojih prava i aktivnom sudjelovanju u životu zajednice. Pravobraniteljica je tijekom 2011. godine kao predstavnica Republike Hrvatske sudjelovala u radu *Odbora za zaštitu i unaprjeđivanje prava žena i djevojaka s invaliditetom (CAHPAH-WGD)* koji je osnovan odlukom Europskog koordinacijskog foruma za praćenje *Akcijskog plana Vijeća Europe za osobe s invaliditetom od 2006. do 2015. godine (CAHPAH)*. Zadatak Odbora bio je sagledavanje situacije na području zaštite i promicanja prava djevojčica i žena s invaliditetom u zemljama članicama Vijeća Europe kroz usmena i/ili pisana očitovanja te izrada analitičkog izvještaja na osnovu tih očitovanja i davanje preporuka zemljama članicama na temelju izvješća. Na temelju zaključaka Odbora Vijeće ministara usvojilo je 13. lipnja 2012. Preporuku CM/Rec(2012)6 zemljama članicama Vijeća Europe vezano uz zaštitu i promicanje prava žena i djevojčica s invaliditetom.

SLOBODA OD IZRABLJIVANJA, NASILJA I ZLOSTAVLJANJA

Posebna izvjestiteljica UN-a o nasilju nad ženama, gđa Rashida Manjoo radi sastavljanja posebnog izvješća UN-u o nasilju nad ženama sastala se i s pravobraniteljicom za osobe s invaliditetom kako bi razgovarale o pojavnostima nasilja nad ženama s invaliditetom u Republici Hrvatskoj, njegovim uzrocima i mogućnostima unaprjeđenja zaštite žena s invaliditetom od svih oblika nasilja. U svom

Izvešću Generalnoj skupštini UN-a (<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/451/20/PDF/N1245120.pdf?OpenElement>) pruža pregled aktivnosti specijalne izjestiteljice i raspravlja temu nasilja nad ženama s invaliditetom.

U Republici Hrvatskoj nedostaje statističkih podataka i istraživanja o uzrocima i manifestacijama nasilja nad ženama s invaliditetom. Također je i nadalje slaba mogućnost pronalaženja adekvatnih oblika neovisnog života koji bi bili alternativa životu u nasilju i ovisnosti o pomoći nasilnika radi izostanka sveobuhvatne potpore koja bi osobama s invaliditetom osiguravala samostalno stanovanje, održavanje i neovisan život – odvojen od nasilnika. Skloništa je premalo i ne mogu zadovoljiti postojeće potrebe, a naročito nedostaje onih prilagođenih osobama s invaliditetom. Pravobraniteljica je želeći istražiti pristupačnost skloništa za žrtve nasilja uputila upitnik svim skloništim u Republici Hrvatskoj – njih ukupno 19. Zaprimiti smo odgovore od 12 skloništa. Samo 5 skloništa navelo je kako je pristupačno žrtvama obiteljskog nasilja – osobama s invaliditetom sukladno standardima koje propisuje Pravilnik o pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Dva skloništa navode kako radi nepristupačnosti prostora nisu bili u mogućnosti pružiti zaštitu žrtvama nasilja s invaliditetom. Druga 4 skloništa pak navode kako su pružili zaštitu žrtvama nasilja s invaliditetom, bez obzira na nepristupačnost skloništa. Sklonište od nasilja potražile su uglavnom osobe s tjelesnim invaliditetom, ali i sa oštećenjem vida. Trpjele su psihičko, fizičko i ekonomsko nasilje, najčešće od bračnog druga, ali bilo je nekoliko slučajeva nasilja od oca. Stručna pomoć pružena osobama s invaliditetom žrtvama nasilja predstavljala je uglavnom savjetovanje, psihološku pomoć, pravno savjetovanje, psihosocijalni tretman, itd.

3.12. MEĐUNARODNA SURADNJA

Na području međunarodne suradnje u izvještajnom razdoblju na koje se odnosi ovo izvješće pravobraniteljstvo za osobe s invaliditetom učvrstilo je svoju poziciju mjesta na kojem međunarodne institucije mogu dobiti relevantne podatke o stanju prava osoba s invaliditetom u Republici Hrvatskoj i informirati se o dobrim praksama o zaštiti, praćenju i promicanju prava osoba s invaliditetom.

Kao i u prijašnjim godinama razmjena međunarodnih iskustava realizirala se kroz sudjelovanja predstavnika Ureda pravobraniteljice na skupovima i edukacijama gdje su troškove sudjelovanja snosili organizatori. Kroz suradnju s predstavnicima međunarodnih institucija realizirani su projekti podizanja svijesti o pravima osoba s invaliditetom kao i izdavačke aktivnosti Ureda na tom planu. I dalje smo u sve međunarodne aktivnosti uključivali same osobe s invaliditetom preko njihovih udruga koje smo konzultirali prilikom sastavljanja odgovora. Uz te aktivnosti surađivali smo s pravobraniteljskim institucijama u regiji, primili u studijski posjet presatvnike udruga osoba s invaliditetom iz Turske, izlaganjima predstavljanje Ured POSI kao primjer dobre prakse na međunarodnim skupovima. Prilikom sastavljanja svojih izvještaja u području stanja prava osoba s invaliditetom u RH Ured POSI kontaktiralo je maeričko veleposlanstvo, Agencija za temeljna prava Europske unije, Ured visokog povjerenika za ljudska prava, organizacija Human Rights Watch, a nastavili smo suradnju i s drugim međunarodnim organizacijama.

3.13. SUDJELOVANJE U KULTURNOM ŽIVOTU, REKREACIJI, RAZONODI I SPORTU

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom promiče i štiti ljudska prava osoba s invaliditetom u svim područjima života pa tako i u kulturi i sportu. Centar za rehabilitaciju „Fortica“ iz Kraljevice već drugu godinu je uspješno organizirao MATP natjecanje (Motor Activity Training Program) namijenjeno djeci i odraslima koji zbog ograničenja u razvoju vještina i funkcionalne sposobnosti ne mogu zadovoljiti precizna, univerzalna pravila Specijalne olimpijade. Kako bi i u 2013. mogli organizirati ovo natjecanje pravobraniteljica za osoba s invaliditetom je uputila molbu za potporom nadležnim ministarstvima, Primorsko-goranskoj županiji i Gradu Kraljevica. S obzirom na sve veći interes i porast broja sudionika, sportska dvorana u kojoj se susreti održavaju svojim kapacitetom postaje neadekvatan prostor, a potrebna financijska sredstva koliko god bila skromna, Centru „Fortica“ uz prostornu skučenost postaju ozbiljnim zaprekama održavanju ovih susreta u 2013. godini. Stoga smo zamolili

institucije da sukladno svojim mogućnostima, a u suradnji s Centrom za rehabilitaciju poduzmu odgovarajuće mjere (uključujući i planiranje financijskih sredstava) kako bi se osiguralo održavanje 3. Državnih sportskih susreta MATP-a u 2013. godini.

Položaj sportaša s invaliditetom

Unatoč ranije navedenoj važnosti sporta za osobe s invaliditetom koju je Republika Hrvatska priznala i ratifikacijom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom, 2012. godina bila je obilježena kontinuiranim pokušajima da se kroz promjene zakonskog okvira umanju vrijednost sportskih postignuća osoba s invaliditetom u odnosu na osobe bez invaliditeta. O tim pokušajima kao i preporukama Ureda POSI kojima smo sukladno svojim nadležnostima pokušali spriječiti takav razvoj situacije vezano je uz Izmjenu Uredbe o kriterijima za dodjeljivanje državnih nagrada za vrhunska sportska postignuća i o položaju gluhih sportaša i preporukama Ureda POSI koje smo uputili s ciljem zaštite njihovih prava koja su bila ugrožena Prijedlogom Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o športu.

XIV. Paraolimpijske igre London 2012.

U 2012. godini pravobraniteljica je sudjelovala na nizu događanja u području sportskih aktivnosti. Također je i organizirala sastanke sa predstavnicima Hrvatskog paraolimpijskog odbora, posebno se to odnosilo na razdoblje prije početka Paraolimpijskih igara u Londonu.

Sudjelovanje osoba s invaliditetom u kulturnom životu

Konvencija o pravima osoba s invaliditetom u članku 30. govori o važnosti sudjelovanja osoba s invaliditetom u kulturnom životu. Kao primjer sudjelovanja osoba s invaliditetom u kulturnom životu prikazat ćemo Dramski studio slijepih i slabovidnih Novi život, teškoće koje nailaze i dati preporuke za poboljšanje ovog aspekta uključenosti osoba s invaliditetom. Budući da sustavnog financiranja nema, predlaže se da Ministarstvo kulture u suradnji s Ministarstvom socijalne politike i mladih, Uredom za kulturu Grada Zagreba i Hrvatskim savezom slijepih osnuje centar za kulturu osoba s invaliditetom pri čemu bi se koristili resursi i dvorana koju već ima Hrvatski savez slijepih.

3.14. PODIZANJE RAZINE SVIJEŠTI

Podizanje razine svijesti i promicanje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom kao i o socijalnom modelu invaliditetu i pristupu utemeljenom na ljudskim pravima, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom provodio je sudjelovanjem u medijima, preko internetske stranice Ureda, organiziranjem tribina i drugih skupova, sudjelovanjem na skupovima u organizacija udruga osoba s invaliditetom i drugih institucija, posjete udrugama te kroz druge aktivnosti koje će biti prikazane u nastavku.

3.14.1. SUDJELOVANJE UREDA U MEDIJIMA

Teme u vezi kojih je bilo najviše upita medija: pitanje spajanja pravobraniteljskih ureda, diskriminaciji sportaša paraolimpijaca u prijedlogu izmjene Zakona o sportu, izvješće o radu Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom za 2011. godinu, Zakona o obaveznim osiguranjima u prometu Pravobraniteljica je gostovala u medijima i davala izjave o pitanjima vezanim uz financiranje udruga i saveza osoba s invaliditetom, status osoba s duševnim smetnjama u Hrvatskoj, o problemima socijalnog isključivanja, diskriminacije i stigmatizacije osoba s problemima mentalnog zdravlja, teškoćama na koje su nailazile osobe s invaliditetom kao što su one uz pružanje usluge osobnog asistenta i oslobađanja od plaćanja radio-televizijske pristojbe temeljem invaliditeta.

Kroz 10-ak priopćenja za javnost pravobraniteljica za osobe s invaliditetom preko medija je upozoravala javnost na kršenja prava osoba s invaliditetom i obavještavala o stanju prava kao i reagirala na druga pitanja. U ovom izvještajnom razdoblju znatan broj pritužbi Uredu POSI odnosio se na kršenje članka 21. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom *Sloboda izražavanja i mišljenja, te pristup informacijama*. Pritužbe su se prvenstveno odnosile na stavak (d): *poticanje sredstava javnog priopćavanja, uključujući i pružatelje informacija putem interneta, da svoje usluge učine pristupačnim osobama s invaliditetom* a bile su vezane uz pitanje radio-televizijske pristojbe.

Poticanje sredstava javnog priopćavanja na predstavljanje osoba s invaliditetom na način usklađen sa svrhom Konvencije o pravima osoba s invaliditetom

Vežano uz osobe s invaliditetom u programu javne televizije, pravobraniteljica je iznijela stav da programska orijentacija čija je intencija da se umjesto izdvajanja osoba s invaliditetom i tema vezanih uz njih u posebnu emisiju osigura njihova prisutnost u emisijama namijenjenim općoj populaciji u načelu jest u skladu s Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom koja zagovora uključivanje osoba s invaliditetom na ravnopravnoj osnovi s drugima u svim područjima života pa tako i u medijskoj pokrivenosti. Međutim, zbog još uvijek prisutne podzastupljenosti i nedovoljne vidljivosti osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju kako u hrvatskom društvu tako i u medijskom prostoru, kao i nedovoljnoj informiranosti osoba s invaliditetom o njihovim pravima koja su regulirana u velikom broju zakona i propisa, prema mišljenju pravobraniteljice za osobe s invaliditetom postoji božazan da ukidanje posebne emisije neće postići svoj cilj. Na nedostatno praćenje paraolimpijskih natjecanja na kojima su hrvatski sportaši osvojili 5 medalja pravobraniteljici za osobe s invaliditetom pritužile su se i osobe s invaliditetom iznoseći mišljenje da su takvim postupanjem sportaši paraolimpijci diskriminirani u odnosu na sportaše bez invaliditeta čija su natjecanja dobila daleko veći medijski prostor.

IZDAVAČKE DJELATNOSTI

U 2012. u nakladi Pravobraniteljice za osobe s invaliditetom tiskane su tri publikacije: Zbornik radova sa stručnog skupa održanog u Solarisu, Šibenik, 4. i 5. listopada 2011. godine pod naslovom **Poslovna sposobnost i skrbništvo – raskorak između Konvencije o pravima osoba s invaliditetom i prakse, Praćenje Konvencije o pravima osoba s invaliditetom - Vodič za organizacije koje prate ljudska prava, PPriručnika za saborske zastupnike vežano uz Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom - Od isključenosti do jednakosti: ostvarivanje prava osoba s invaliditetom.** Posljednje dvije publikacije tiskane su zahvaljujući financijskoj potpori Programa Ujedinjenih naroda za razvoj – UNDP Hrvatska.

3.15. PRIJEDLOZI I PREPORUKE ZA IZMJENE I DOPUNE PRAVNIH PROPISA I PODUZIMANJE MJERA S CILJEM POBOLJŠANJA POLOŽAJA OSOBA S INVALIDITETOM

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom je u 2012. godini sukladno djelokrugu rada propisanom Zakonom o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07) predložila niz promjena kako bi se omogućila bolja primjena propisa u praksi, a u svrhu zaštite prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju. Dali smo niz prijedloga u sljedećim propisima: *Zakon o suzbijanju diskriminacije, Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju, Ugovor između Hrvatske radiotelevizije i Vlade RH za razdoblje od 1.siječnja 2013. do 31.prosinca 2017., Nacrt prijedloga Zakona o dopunama Zakona o Hrvatskoj radioteleviziji, Odluka o dopuni odluke o utvrđivanju visine mjesečne pristojbe koja se plaća HRT za 2012., RTV-pristojba za osobe s invaliditetom, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama Zakona o elektroničkim medijima, Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Izmjena članka 121. Zakona o mirovinskom osiguranju, Izmjena Obiteljskog zakona, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o udomiteljstvu, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o volonterstvu, Nacrt prijedloga Zakona o socijalnoj skrbi s konačnim prijedlogom zakona, Pravilnik o stalnim sudskim vještacima, Nacrt prijedloga Zakona o pučkom pravobranitelju, Nacrt prijedloga Zakona o probacijskim poslovima, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Nacrt prijedloga Zakona o registru birača, Prijedlog izmjene i dopune Zakona o državnim službenicima, Prijedlog Zakona o medicinski potpomognutoj oplodnji, Prijedlog Zakona o izmjenama Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, Pravilnik o ortopedskim i drugim pomagalima – dostava pomagala, Prijedlog Zakona o presađivanju ljudskih organa u svrhu liječenja, Zakon o slatkovodnom ribarstvu, Prijedlog Zakona o primjeni ljudskih tkiva i stanica, Izmjena i dopuna Zakona o povlasticama u unutarnjem putničkom prometu i Pravilnika o postupku za ostvarivanje prava na korištenje povlastica u unutarnjem putničkom prometu, Nacrt prijedloga Odluke o elementima i*

kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u šk.god. 2013/2014., Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o športu, Uredba o trajnim novčanim naknadama, Nacrt prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi, Prijedlog Zakona o obveznim osiguranjima u prometu, Prijedlog za pravno uređenje potrebnih svojstava specijaliziranih prijevoznih motorni vozila, Prijedlog Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2012. godinu, s prijedlogom projekcija za 2013. i 2014. godinu, Nacrt prijedloga izmjena Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Izmjena Zakona o obveznom zdravstvenom osiguranju, Zakon o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju i Pravilnik o postupku, uvjetima i načinu utvrđivanja prava na plaćanje premije dopunskog zdravstvenog osiguranja iz Državnog proračuna, Prijedlog izmjene Zakona o roditeljskim potporama, Prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti Zakona s Ustavom - članka 45. stavka 3. Zakona o roditeljskim potporama, Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava od 2013. do 2016. godine. Također smo uputili nadležnim tijelima kao i jedinicama lokalne i regionalne samouprave niz preporuka i upozorenja.

4. OPĆE I FINACIJSKO POSLOVANJE UREDA

Sukladno članku 105. st. 1. i 3. Zakona o proračunu, Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom dostavio je Ministarstvu financija i Državnoj reviziji godišnji obračun i godišnji izvještaj za 2012. godinu. Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom je osnovan i radi na temelju Zakona o pravobranitelju za osobe s invaliditetom (NN, br. 107/07).

OBRAZLOŽENJE POJEDINIH SKUPINA RASHODA I IZDATAKA

Rashodi za zaposlene

Rashodi za zaposlene planirani su u iznosu od **2.184.425** kn, a potrošeno je **2.158.288** kn ili **98,81** %. Do kraja 2012. godini u Uredu je bilo zaposleno 12 djelatnika od kojih su 1 namještenik, 8 državnih službenika/ce i 3 dužnosnika/ce. Obrazloženje : U 2011. Je bilo ukupno zaposleno 11 djelatnika, međutim kako je administrativna djelatnica dobila rješenje o skraćenom radnom vremenu od 4 sata, proveli smo natječaj u kojem smo na ostala 4 sata zaposlili još jednu djelatnicu.

Materijalni rashodi

Materijalni rashodi planirani su u iznosu od **868.575** kn. Najveće stavke rashoda su Intelektualne i osobne usluge te Usluge tekućeg i investicijskog održavanja. Sa stavke Intelektualnih i osobnih usluga plaćali su se troškovi ugovora o djelu koji su se sklapali isključivo zbog specifičnih potreba pravobraniteljice kao osobe s najtežim stupnjem invaliditeta – tetraplegija, kojoj je potrebna svakodnevna pomoć radnog asistenta i medicinske sestre (radi medicinske njege), a navedena radna mjesta nisu sistematizirana Pravilnikom. Sa stavke Usluge tekućeg i investicijskog održavanja plaćani su svi troškovi vezani za održavanje prostora u kojem se odvija rad Ureda. Ukupna potrošnja sredstava namijenjenih za materijalne rashode iznosi **847.662 kn ili 97,60%**.

Opremanje, rashodi za nabavu nefinancijske imovine

Planirana sredstva za opremanje iznose za **72.000** kn. Za kupovinu dijela uredskog programa za sistematizaciju podataka potrošeno je **60.625** kn i za licence **9.056** kn. Ukupni rashodi za nabavu nefinancijske imovine iznose **69.681 kn ili 96,78** %.

ZAKLJUČAK

Proračunska sredstva koja su bila na raspolaganju u 2012. godini iskorištena su u potpunosti, odnosno od planiranih sredstava u iznosu **3.125.000** kn, ukupni rashodi iznose **3.075.631** kn. Izvršenje od **98,42%** ostvareno je zbog realne procjene rashoda po stavkama, izvršavanja obveza na vrijeme i u što kraćem roku, te korištenja mogućnosti rebalansa od strane Ministarstva financija.

U predstojećem trogodišnjem razdoblju Ured planira nabaviti preostale dijelove uredskog programa za sistematizaciju podataka, koji nisu mogli biti kupljeni u 2012. zbog limitiranih sredstava, a koji su potrebni da bi program u cijelosti mogao biti stavljen u funkciju.

5. ZAKLJUČAK

Kako bi osobe s invaliditetom bile u svom položaju i pravima izjednačene s osobama bez invaliditeta, potrebno je ukloniti prepreke u društvu koje sprječavaju njihovo puno uključivanja u život zajednice

na ravnopravnoj osnovi s drugima. Te prepreke ne odnose se samo na arhitektonske barijere kako se na prvi pogled čini, već i na prepreke koje postoje u svijesti ljudi. Uklanjanje tih prepreka nije izraz dobre volje i moralne obveze za pružanjem pomoći slabijima i ugroženijima, već je to zakonom propisana dužnost i obveza čije nepoštivanje treba sankcionirati. Uklanjanje zapreka pitanje je poštivanja ljudskih prava osoba s invaliditetom.

Uklanjanje arhitektonskih i komunikacijskih barijera kako bi se osigurala pristupačnost je proces koji se i dalje odvija usporeno. Izlike za nepostupanje u skladu sa zakonom su nedostatak sredstava, nemogućnost izvođenja zahvata na zgradama koje predstavljaju zaštićena kulturna dobra, a kod gradnje novih građevina presudan je nedostatak kontrole i sankcioniranja svjesnog kršenja propisa.

Iako sve više prevladava svijest da smještanje osoba s invaliditetom u institucije predstavlja kršenje njihovog prava na neovisni život u zajednici, već niz godina nema pomaka na stvaranju preduvjeta njihovom ostanku u zajednici odnosno povratku. Usluge koje nužno treba razvijati su programi boravka, stručne psihosocijalne podrške u obitelji, pomoći i njege u kući i sve oblike asistencije, jer jedino raznovrsnost, a time i individualizirani odabir usluga svakoj osobi daje veću mogućnost osamostaljivanja. Sa stanovišta zaštite ljudskih prava radi se o diskriminaciji kada se osoba kojoj je zbog invaliditeta potreban neki oblik podrške izdvaja u instituciju samo zato što odgovarajući oblici podrške u zajednici nisu osigurani. Sredstva koja se sada troše na obnavljanje, održavanje i nadziranje rada institucija, kao i na njihove stručne kadrovske kapacitete trebaju se usmjeriti u razvoj usluga u zajednici, a sve kako bi se zbrinjavanje u ustanove zamijenilo programima podrške koji omogućuju življenje u zajednici. Tijekom provođenja ovog procesa treba pripremiti zajednicu, informirati štíćenike, njihove obitelji i bližnje kao i voditi računa da se ustanove ne zatvaraju prije nego se svim njihovim štíćenicima osiguraju uvjeti za samostalan život u zajednici uz primjerenu podršku.

Unatoč zaključcima kako je sustav skrbništva sukladno zahtjevima iz Konvencije o pravima osoba s invaliditetom potrebno zamijeniti sustavom odlučivanja uz podršku, nisu uočeni nikakvi pozitivni pomaci u ovom smjeru. Tijela nadležna za provođenje ovih promjena upoznata su sa činjenicom da je ovaj sustav nužno reformirati. Međutim, u tom složenom i dugotrajnom procesu nije napravljen ni jedan korak. Kod onih koji primjenjuju važeće zakone u postojećem sustavu uočeni su samo neznatni i sporadični pomaci u praksi postupanja kako bi ona bila usmjerena na stvarnu zaštitu prava osoba s invaliditetom, a ne na kršenje njihovih prava pod izlikom zaštite.

Od 2010. godine kontinuirano upućujemo preporuke i upozorenja da se uvaži posebnost udruga osoba s invaliditetom kao udruga za opće dobro koje je država prepoznala kao partnere koji ispunjavaju one praznine kada država neosigurava usluge kroz sustav. U više navrata smo predlagali uvođenje standarda kvalitete socijalnih usluga i kontrolu njihovih pružatelja i upozoravali na neprihvatljivost smanjenja financiranja usluga koje u sustavu nisu osigurane ni na koji drugi način, a njihovo pružanje neposredno utječe na kvalitetu života i zdravlje osoba s invaliditetom, djece s teškoćama u razvoju i njihovih obitelji. Dok se pružanje usluga ne ustanovi na drugačiji način ili ne uspostavi drugačiji način financiranja programa i projekata udruga, moraju im se osigurati potrebna sredstva jer nekapacitirane udruge ne samo da neće moći pružati usluge, nego se neće moći niti prijavljivati na natječaje preko kojih bi sredstva osigurale iz drugih izvora, a ne pretežitim dijelom iz državnog proračuna. Ovim činom dovedeno je u pitanje opstojnost udruga osoba s invaliditetom kako u urbanim tako i u ruralnim sredinama. Istovremeno je nužno da osobe s invaliditetom kao iskustveni stručnjaci budu uključene u donošenje svih odluka koje utječu na njihov položaj i prava.

Velik broj osoba s invaliditetom, a djeca s teškoćama u razvoju gotovo u potpunosti, usmjereni su na ostvarivanje prava iz sustava socijalne skrbi. Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom zalaže se da socijalne naknade za osobe s invaliditetom budu prilagođene vrsti i težini invaliditeta, odnosno da budu individualizirane, a da po svojoj svrsi omoguće izjednačavanje položaja osoba s invaliditetom. Sve socijalne naknade, kao i prava i usluge koje osigurava sustav socijalne skrbi trebaju imati inkluzivni karakter odnosno trebaju poduprijeti, osigurati i doprinijeti da osoba s invaliditetom može živjeti neovisno u svojoj zajednici, a ne destimulirati njihov aktivni angažman kao što je situacija sada kad naknade s osnove invaliditeta nisu kompenzacijske nego su izjednačene s naknadama koje se

ostvaruju zbog teškog socijalnog položaja. Kad se radi o uključivanju djece s teškoćama u razvoju u odgojno-obrazovne ustanove, onda ni tijela od lokalne do državne razine ne bi smjela štedjeti na sredstvima za osiguravanje što kvalitetnijih uvjeta za odgoj i obrazovanje djeteta. Djetetu s teškoćama u razvoju treba osigurati potrebnu prilagodbu u smislu broja djece u grupi odnosno veličine razrednih odjela, odgovarajuće stručne službe, rehabilitacijske i druge stručnjake, opremu i pomagala, educirati stručnjake kao i osigurati druge vrste podrške sukladno individualnim potrebama. Međutim, najvažnija prilagodba koju je potrebno primijeniti je senzibiliziranost i opredjeljenje za inkluzivno obrazovanje.

Što se tiče cjeloživotnog učenja i profesionalne rehabilitacije, potrebno je puno više učiniti kako bi se osobama s invaliditetom olakšao pristup programima obrazovanja odraslih, te profesionalnoj rehabilitaciji. U odnosu na prethodno izvještajno razdoblje, nisu učinjeni nikakvi pomaci u stvaranju sustava profesionalne rehabilitacije – prije svega institucija u kojima bi se provodilo ciljano, sustavno i sadržajno profesionalno rehabilitiranje, a onda i definiranje izvora sredstva za ove namjene.

Jednako je teška situacija i u području zapošljavanja. Vrlo se često ne poštuje prednost pri zapošljavanju osoba s invaliditetom kao ni obveza kvotnog zapošljavanja. Pitanje razumne prilagodbe u području rada i zapošljavanja, dostupnost otvorenog tržišta rada, promicanje programa strukovne i profesionalne rehabilitacije, primjereno zakonodavstvo – samo je dio obaveza koje u području profesionalne rehabilitacije, zapošljavanja i rada nisu zadovoljavajuće poštivane.

Pravobraniteljica za osobe s invaliditetom se unazad više od dvije godine intenzivno bavi problemom autizma. Državna tijela i institucije trebaju osigurati djeci i odraslim osobama s autizmom i njihovim roditeljima odgovarajuću podršku, koja neizostavno treba uključivati kako sustav obrazovanja, tako i sustav zdravstva i socijalne skrbi, na način da multidisciplinarna podrška bude dostupna svakom djetetu i osobi u zajednici u kojoj živi.

Iako se iz promjena zakonodavstva u području zdravstvene zaštite u ovoj godini ne može donijeti zaključak o drastičnom smanjivanju prava osoba s invaliditetom, ipak je iz pritužbi vidljivo kako je zdravstvena zaštita mnogim osobama s invaliditetom i djeci s teškoćama u razvoju postala nedostupnija. Uglavnom se ovo odnosi na one zdravstvene usluge na koje su osobe s invaliditetom usmjerene kontinuirano i koje su im potrebne radi održavanja kvalitete života, kao što su primjerice fizikalna terapija i medicinska rehabilitacija. Iz pritužbi osoba s invaliditetom o kršenju njihovih prava kao pacijenata vidljivo je da postepeno raste svijest o postojanju tih prava, međutim, još uvijek se ne usude glasnije progovoriti o njihovim povredama kao i o neetičnom postupanju medicinskog osoblja, a sve zbog nepovjerenja u sustav zaštite, koji, iako formalno postoji, nije polučio uspjehe niti doveo do pozitivnih promjena.

Za osobe s invaliditetom s mentalnim oštećenjem ova godina nije donijela ni najmanje pomake. Činjenica je da nije poduzeto ništa kako bi se unaprijedilo njihovo liječenje i rehabilitacija i tako ih se izjednačilo s osobama s invaliditetom s drugim oštećenjem, a nije niti porasla svijest o nužnosti neodgodivog uvođenja ovih promjena.

I naposljetku, osim materijalnih zapreka koje stoje na putu uključivanju osoba s invaliditetom u život zajednice, ne manje važne su one zapreke koje se nalaze u stavovima cjelokupnog društva, pa tako i onog njegovog dijela koji kreira politiku i odlučuje o rasporedu ulaganja zajedničkih materijalnih dobara. Republika Hrvatska se često poziva da je senzibilizirana za potrebe osoba s invaliditetom, međutim svakodnevni život osoba s invaliditetom i prepreke s kojima se suočavaju prikazuju drugačiju sliku. Želimo li ravnopravno društvo i jednake mogućnosti, tada trebamo odmah i sad poduzeti mjere i aktivnosti kako bi primijenili propise koji su dobri, kaznili one koji ih ne provode i tako učinili društvo pristupačnim i bez diskriminacije.

6. LITERATURA

Popis literature nalazi se u cjelovitom izvješću.

7. PRILOZI

Prilozi se nalaze u cjelovitom izvješću.